

Rapport 2004:4

Rådgivningen vid
Ålands hushållningssällskap
- En utvärdering

The logo for ÅSUB, consisting of the letters 'ÅSUB' in a bold, white, sans-serif font. The letters are set against a dark blue background that features a stylized graphic of vertical bars of varying heights, resembling a bar chart or a stylized 'A' shape. The entire logo is contained within a white rectangular border.

ÅSUB

De senaste rapporterna från ÅSUB

- 2003:1 Konjunkturläget våren 2003
- 2003:2 Det åländska jordbrukets framtida utvecklingsförutsättningar
- 2003:3 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn - våren 2003
- 2003:4 En snabb BNP-indikator för det privata näringslivet på Åland
- 2003:5 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn - hösten 2003
- 2003:6 Konjunkturläget hösten 2003
- 2003:7 Halvtidsutvärdering Ålands mål 2 program
- 2003:8 Halvtidsutvärdering Ålands mål 3 program
- 2003:9 Evenemangsundersökningen 2003
- 2004:1 Konjunkturläget våren 2004
- 2004:2 Turismens samhällsekonomiska betydelse för Åland 2003
- 2004:3 Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn våren 2004

Pris 13,00 €

ISSN 1455–1977

Förord

Åland landskapsstyrelse och Delegationen för Ålands lantmannagillen ingick 1996 ett avtal som innebar att den sistnämnda avtalspartnern övertog huvudmannskapet för landskapsstyrelsens jordbruksrådgivning. Målsättningen med förändringen i huvudmannskapet var att skapa en mer marknadsanpassad och från övriga myndighetsuppgifter frikopplad rådgivningsverksamhet. Förhoppningen var också att detta skulle ge ökade möjligheter till självfinansiering av verksamheten.

Huvudsyftet med denna rapport, som beställts av landskapsstyrelsens jordbruksbyrå, är att närmare granska om resultatet av rådgivningen uppfyller de målsättningar som fastslagits för verksamheten. En annan viktig frågeställning är om rådgivningen är upplagd på ett sådant sätt att den är tillräckligt väl anpassad till åländska förhållanden. Ett tredje syfte med studien är att bedöma om de offentliga medel som satsas i rådgivningsverksamheten ger en rimlig samhällsekonomisk avkastning.

ÅSUB vill rikta ett stort tack till alla de jordbrukare som svarat på den enkät som utgjort en viktig del av utvärderingsunderlaget, och även till företrädare för de föreningar och förädlingsorganisationer som genom att de ställt upp på intervjuer bidragit med nyttig information. Tack även till personalen inom rådgivningsverksamheten och andra berörda landskapstjänstemän som delat med sig av sin kunskap till ÅSUBs utvärderare, samt till de företrädare för motsvarande verksamhet i Åbo och på Gotland som bidragit med värdefulla jämförande uppgifter om sin verksamhet.

Utredningschef *Katarina Fellman* har inom ÅSUB haft det övergripande ansvaret för denna utredning. Utvärderingsarbetet och författande av föreliggande rapport har utförts av utredare *Katarina Donning*.

Mariehamn i april 2004

Bjarne Lindström
Direktör

1. Sammanfattning

Utvärderingen av Ålands Hushållningssällskap syftar till att se om de övergripande målsättningarna i resultatavtalet uppnås. Föreningar, förädlingsorganisationer med eller utan egen rådgivning, samt rådgivare på hushållningssällskapet har intervjuats och en enkät har även skickats ut till lantbrukare. Material i form av ekonomiska sammanfattningar och verksamhetsberättelser har också studerats. Ålands Hushållningssällskap (då Delegationen för Ålands lantmannagillen) startade sin verksamhet år 1996 genom att rådgivningsverksamheten utlokaliserades från landskapets jordbruksbyrå. För verksamheten skrevs ett avtal som garanterade dess nettoutgifter och årligen uppgörs ett resultatavtal som anger verksamhetens inriktning.

Ålands Hushållningssällskap bedriver idag rådgivningsverksamhet inom kategorierna, ekonomi-, växtodlings-, trädgårds- (inklusive frukt- och bärrådgivningen) och husdjursrådgivning (inklusive mjölkgårdsrådgivningen), samt ekologisk marknadsföring. Sällskapet har sju anställda inklusive den administrativa personalen. Rådgivningskategorierna har under åren utökats till följd av att verksamhet övertagits från andra eller ny verksamhet startats. Verksamheten har finansierat sina kostnader med egna intäkter till cirka 22 procent under år 2003. De största intäktskällorna står stödansöknings- växtodlings- respektive mjölkgårdsrådgivningen för. Bidraget från landskapstyrelsen ökar inte i samma omfattning som tidigare och för verksamhetsåret 2003 uppgick det till 269 000 euro. Kostnaderna har ökat under åren till följd av att verksamheten utökats, medan intäkterna inte har ökat i samma omfattning.

Personalomsättningen har tidvis varit stor till följd av bland annat omflyttningar inom tjänsterna och tillkomsten av nya tjänster. Inriktningen på verksamheten har därför varierat i viss mån. Hushållningssällskapet har under 2003 tagit i bruk ett databaserat kundregister och kundantalet har uppskattningsvis uppgått till cirka 300, vilket betyder att ungefär varannan åländsk lantbrukare har nyttjat rådgivningen. Rådgivarna upplever att behovet av rådgivning ökat under åren och att orsakerna till ökningen till stor del beror på jordbrukspolitiken och stödsystemen. En förbättrad marknadsföring av tjänsterna upplever vissa av rådgivarna att skulle behövas och även en mera koncentrerad rådgivning där hela gårdens lönsamhet tas i beaktande. Mer samarbete och kommunikation med olika intressenter inom den åländska landsbygdsnäringsen är också viktigt för att kunna åstadkomma en förbättrad kvalitet på produkterna. Hushållningssällskapet har funnit sin plats inom rådgivningssektorn på Åland. Ingen, varken sällskapet eller övriga intresseorganisationer upplever att man bedriver konkurrerande verksamhet. De organisationer som har samarbete med hushållningssällskapet tycker att det fungerar bra, medan det borde finnas större incitament att samarbeta även med de organisationer som inte säger sig ha kontakt med sällskapet. Hushållningssällskapet bör också i första hand koncentrera sig på att

utveckla den verksamhet de redan idag bedriver. Respondenterna i enkäten, det vill säga lantbrukarna har sammantaget en positiv bild av hushållningssällskapets personal, dess tjänster samt verksamheten i stort. Inför framtiden finns det bland respondenterna en efterfrågan på individuell rådgivning, produktionsrådgivning inom samtliga områden och hjälp med EU stödansökningarna. Landsbygdsnytt är en viktig informationskanal, eftersom de lantbrukare som inte läser Landsbygdsnytt också är de som uppger att de inte haft kontakt med sällskapet eller har dålig kännedom om verksamheten.

Den jämförelse som gjorts med två andra hushållningssällskap visar att medlemsbasen på Åland är mindre. Ett av sällskapen har även aktivt arbetat med individuell rådgivning i form av paketlösningar och abonnemang, medan det andra håller på att utveckla tjänsten. På Åland har paketlösningsförsök gjorts tidigare, men inte hittat sin marknad. En utveckling av tjänster och produkter är ett sätt för hushållningssällskapet att öka kostnadstäckningen.

De rekommendationer utvärderingen förordrar är:

- en genomgång av resultatavtalet och dess målsättningar för att åtgärda de brister som finns mellan de övergripande, de verksamhetsspecifika och de mera uppgiftsspecifika målen.
- en bättre uppföljning av de årliga resultatavtalen som skrivs mellan landskapsstyrelsen och hushållningssällskapet så att resultatavtalet bättre fungerar som ett styrdokument.
- ett närmare samarbete med de olika intressenterna inom landsbygdssektorn för att nå de övergripande målen och mera samverka med övriga organisationer för att utveckla lantbruksnäringen som helhet.
- en förändring i rådgivningstjänsternas inriktning, vilket betyder att ekonomirådgivarens roll blir mer tongivande i verksamheten, och att verksamheten utformas efter och arbetar mot de operativa mål som satts upp. En ökad marknadsföring av rådgivningens tjänster.
- en utökad användning av köpta tjänster inom ramen för verksamheten, eftersom en ökad specialisering av produktionen ställer krav på mera specifik rådgivning.
- en förändring i medlemskapet och en förändrad prissättning, vilket innebär att uppnå en bättre kostnadstäckning för medlemskapet och en utveckling av de tjänster som hushållningssällskapet saluför idag.

Innehåll

Förord.....	3
1. Sammanfattning.....	5
Innehåll.....	7
Figurförteckning.....	9
2. Bakgrund.....	10
2.1 Uppdraget.....	10
2.2 Utvärderingens syfte.....	10
2.3 Metod.....	10
2.4 Jordbruket på Åland.....	11
2.5 Bakgrunden till utlokalisering av rådgivningen.....	13
2.6 Delegationen för Ålands lantmannagillen r.f. – föregångare till Ålands Hushållningssällskap.....	15
3. Ålands Hushållningssällskap r.f. – organisationen.....	17
3.1 Ekonomirådgivning.....	17
3.2 Rådgivning kring jordbrukarnas stödansökningar.....	18
3.3 Husdjursrådgivning.....	18
3.4 Växtodlingsrådgivning.....	19
3.5 Trädgårdsrådgivning.....	20
3.6 Ekologisk rådgivning.....	20
3.7 Samarbete med övriga organisationer.....	21
4. En översikt över hushållningssällskapets ekonomi, personal och tjänster..	23
4.1 Hushållningssällskapets ekonomi.....	23
4.2 Hushållningssällskapets personal.....	25
4.3 Hushållningssällskapets rådgivningstjänster.....	26
4.4 Resultatavtalen.....	27
5. Reflektioner över verksamheten efter intervjuer med rådgivningspersonalen	29
5.1 Rådgivningsverksamheten.....	29
5.2 Samarbetet.....	31
5.3 Kundanknytning.....	32
5.4 Sammanfattning.....	33
6. Samarbetsorganisationer och deras åsikter.....	34
6.1 Allmänt om hushållningssällskapet.....	34
6.2 Samarbetet med hushållningssällskapet.....	36
6.3 Sammanfattning.....	37
7. Enkät till lantbrukare.....	39
7.1 Resultatet från årets enkät.....	39
7.2 En jämförelse med enkäten 2002.....	46

8.	En jämförelse med andra hushållningssällskap.....	48
8.1	Hushållningssällskapet i Åbo	48
8.2	Gotlands Hushållningssällskap.....	49
8.3	Likheter och olikheter.....	51
9.	Slutsats och rekommendationer.....	54
9.1	De övergripande målsättningarna i resultatavtalet 2003	54
	Ökad lönsamhet hos enskilda landsbygdsföretag.....	54
	Bibehållen sysselsättning på landsbygden.....	55
	Bibehållna öppna landskap.....	55
	Hållbar lantbruksproduktion.....	56
	Utveckla företagandet på landsbygden och i skärgården	57
9.2	Andra målsättningar	58
9.3	Alternativa möjligheter.....	59
9.4	Samlade rekommendationer	60
	Källförteckning.....	63

BILAGOR

Figurförteckning

Figur 1 De åländska lantbrukslägenheternas fördelning i storleksklasser 2002. (Källa: Statistisk årsbok för Åland 2003)	11
Figur 2 Inkomstkällor för jordbrukslägenheter åren 1999-2000 i procent. (Källa: Statistisk årsbok för Åland 2003)	12
Figur 3 Produktionsstöd till lantbruket åren 1997-2001 i 1 000 EUR. (Källa: Statistisk årsbok för Åland 2003)	13
Figur 4 Ålands Hushållningssällskaps organisation 2003	17
Figur 5 Proagria samarbetet den 1 januari 2003. (Källa Ålands Hushållningssällskaps verksamhetsberättelse 2003)	21
Figur 6 Intäkter per intäktsslag i euro och i procent av verksamhetens totala kostnader 1998-2003 i löpande priser	24
Figur 7 Kostnader i euro per kostnadsslag 1998-2003	24
Figur 8 Utveckling av posten tillförda medel åren 1997-2003	25
Figur 9 Procentuell förändring av verksamhetsbidragen från Ålands landskapsstyrelse åren 1997-2003	25
Figur 10 Produktionsinriktning bland lantbrukare som besvarat enkäten	40
Figur 11 Förändring i arbetskraft bland lantbrukare	41
Figur 12 Lantbrukarens verksamhet de kommande fem åren	41
Figur 13 Anger hur ofta lantbrukarna haft kontakt med hushållningssällskapet och orsaken till varför man inte kontaktat sällskapet	42
Figur 14 Lista över de tjänster lantbrukarna använt de senaste 12 månaderna	43
Figur 15 Schema över fördelningen av påståenden om Ålands Hushållningssällskap (antal)	44
Figur 16 Planerade och nuvarande tjänster som lantbrukarna efterfrågar	45
Figur 17 Kännedom om hushållningssällskapet och kontakt med sällskapet åren 2002 och 2004	46
Figur 18 Erfarenheter av hushållningssällskapet åren 2002 och 2004	47
Figur 19 Prisjämförelse för tjänsten markkartering mellan de olika hushållningssällskapen	52
Figur 20 Lantbrukslägenheternas jorddisponering i hektar 1995-2002. (Källa: Lantbruksstatistisk årsbok)	56
Figur 21 Utveckling av andelen ekologisk odlad åkermark i förhållande till den totala åkerarealen 1995-2002. (Källa: Statistisk årsbok för Åland)	57
Figur 22 En modell för hur resultatavtalet kunde utformas	61

2. Bakgrund

2.1 Uppdraget

Ålands landskapsstyrelse uppgör årligen ett resultatavtal utgående från det grundavtal som skrevs år 1996 då Delegationen för Ålands Lantmannagillen (idag Ålands Hushållningssällskap) övertog huvudmannskapet för produktionsrådgivningen till lantbrukare på Åland. En årlig uppföljning av resultatavtalen har gjorts under samtliga verksamhetsår, men enligt resultatavtalet för år 2003 skall en djupare utvärdering av rådgivningsverksamheten göras. Denna utvärdering utförs av Ålands statistik- och utredningsbyrå på uppdrag av Ålands landskapsstyrelse.

2.2 Utvärderingens syfte

Utvärderingens syfte är att utreda om den verksamhet som Ålands Hushållningssällskap bedriver bidrar till att uppfylla de övergripande målsättningar som finns angivna i resultatavtalet. De övergripande målsättningarna i resultatavtalet för år 2003 är ökad lönsamhet hos de enskilda landsbygdsföretagen, bibehållen sysselsättning på landsbygden, bibehållna öppna landskap, hållbar lantbruksproduktion och att utveckla företagandet på landsbygden och i skärgården. Vidare skall utvärderingen se om rådgivningsverksamheten i den form som den bedrivs idag är anpassad till de åländska förhållandena i produktionsledet samt till de förändringar som kan ske till följd av aktuella reformer inom EU och inom den nationella jordbrukspolitiken. Den skall även försöka bedöma om de offentliga medel som ges till verksamheten ger acceptabel samhällsekonomisk avkastning.

2.3 Metod

För att belysa verksamheten ur olika synvinklar har under utvärderingens gång intervjuer både med rådgivarna på hushållningssällskapet och företrädare för olika intresse- och förädlingsorganisationer genomförts. En jämförande studie med Finska Hushållningssällskapet i Åbo och Gotlands Hushållningssällskap har även legat som grund för utvärderingen, samt en enkät som skickats till ett urval av lantbrukare inom de viktigare produktionsinriktningarna inom det åländska lantbruket. Enkäten grundar sig på den marknadsundersökning som gjordes av sällskapet år 2002. I övrigt har befintligt utredningsmaterial om jordbruket på Åland använts, samt lantbruksstatistiska uppgifter för Åland, Finland, Sverige och övriga EU. Andra viktiga informationskällor har hushållningssällskapets bokslut, verksamhetsberättelser och -planer varit, samt de resultatavtal som årligen uppgörs mellan hushållningssällskapet och landskapsstyrelsen.

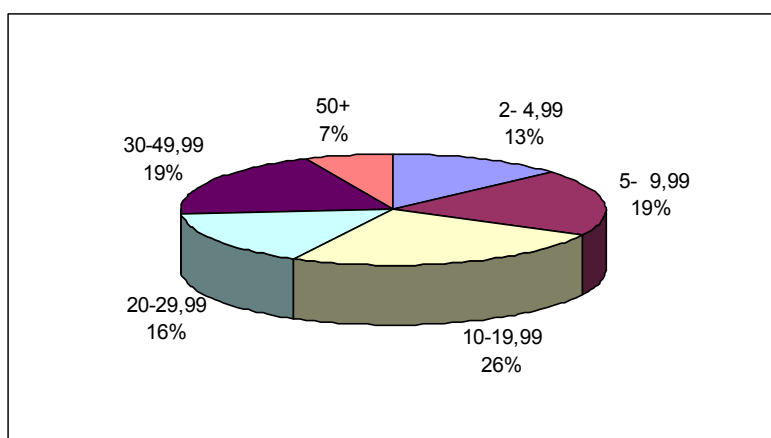
2.4 Jordbruket på Åland

Antalet aktiva lantbrukslägenheter¹ på Åland år 2002 med över två hektar brukad åkerareal var 629 till antalet och har sedan år 1995 minskat med 180 lägenheter (cirka 22 procent). I hela Finland fanns samma år 74 506 lantbrukslägenheter. Medelåkerarealen för de åländska lantbrukslägenheterna år 2002 var 21,2 hektar, vilket kan jämföras med hela landets medelåkerareal som samma år uppgick till 29,9 hektar och med Sveriges medelåkerareal som år 1999/2000 var cirka 38 hektar. I förhållande till Finland, Sverige och övriga EU är den åländska medelåkerarealen inte speciellt stor.

De åländska lantbrukslägenheternas² huvudproduktionsinriktning utgörs till två tredjedelar av spannmålsodling, odling av specialväxter och odling av trädgårdsväxter på friland och till en tredjedel av lantbrukslägenheter som har djurhållning som huvudproduktionsinriktning, vilket omfattar bland annat mjölkproduktion, övrig nötboskap och fårhushållning. Förhållandet mellan antalet gårdar med övrig nötboskap och mjölkkor har förändrats under åren (1990-2002) så att nötboskapsgårdar har kommit att öka och mjölkgårdarna har kommit att minska i antal, medan fårhushållningen har legat på en relativt konstant nivå. Även antalet gårdar med svin- och fjäderfåhushållning har minskat under samma period. I Finland råder det omvända förhållandet, det vill säga spannmålsproduktionen utgör endast cirka 30 procent av medelåkerarealen enligt produktionsinriktning medan resten utgörs av djurhållning, där de största produktionsinriktningarna är svinhushållning, fjäderfåhushållning och mjölkproduktion.

Figur 1 De åländska lantbrukslägenheternas fördelning i storleksklasser 2002

(Källa: Statistisk årsbok för Åland 2003)

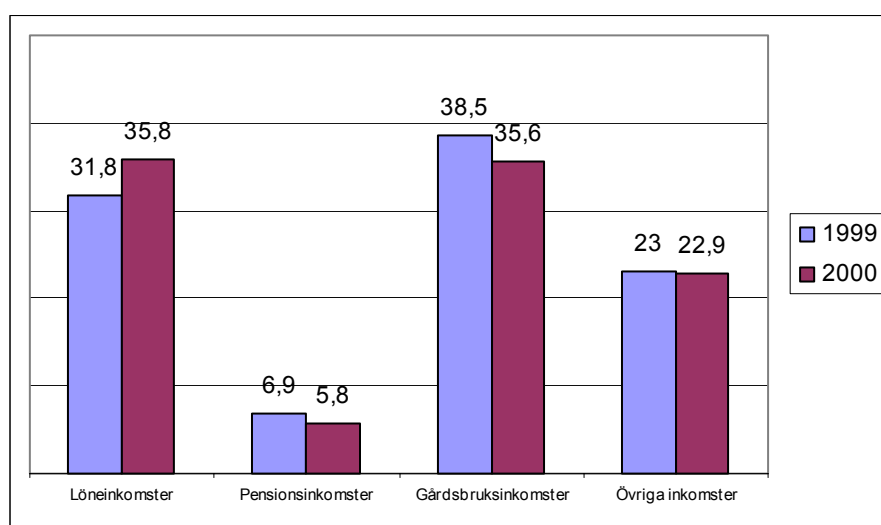

¹ Lantbrukslägenheter uppgick år 2002 till 678 och aktiva lantbrukslägenheter till 658.

² Förhållandet uträknas på antalet lägenheter med produktion, som år 2002 var 678 lägenheter, 229 av dessa hade djurhushållning som huvudproduktionsinriktning och 449 växtodling och annan produktion.

Sysselsättningen inom lantbruket³ på Åland har som i de flesta andra europeiska länder minskat. Från år 1990 till 2000 har sysselsättningen inom det åländska lantbruket sjunkit med cirka 40 procent och år 2000 var endast sex procent av den totala arbetskraften sysselsatt inom lantbruket. Medeltalet för antalet sysselsatta inom lantbruket för hela EU var år 2001 cirka fyra procent. Inkomstkällorna för de åländska jordbrukslägenheterna utgörs enligt uppgifter från år 2000 till cirka 36 procent vardera av löneinkomster och gårdsbruksinkomster, till sex procent av pensionsinkomster och till 23 procent av kapitalinkomster.

Figur 2 Inkomstkällor för jordbrukslägenheter åren 1999-2000 i procent
(Källa: Statistisk årsbok för Åland 2003)

Bland lantbrukarna är skogsbruk en vanlig bisyssla, och enligt den lista över turistverksamhet på landsbygden sommaren 2003 som sammanställts av landsbygdsutvecklaren på Ålands Landsbygdscentrum är det även en del av lantbrukarna som har någon form av landsbygdsturism som bisyssla. Ingen statistik finns att hämta över antalet lantbrukare som idag bedriver landsbygdsturism som bisyssla, men en fördubbling har uppskattningsvis skett under åren 1996 till 2003.

Genomsnittsåldern för den åländska lantbrukaren var år 2002 cirka 49 år och är något år högre än genomsnittsåldern för den finländske lantbrukaren. De yngre åldersklasserna är klart underrepresenterade då man ser till åldern på privatpersoner som äger lantbrukslägenheter på Åland. Jämförs detta med de övriga EU ländernas åldersstruktur ser fördelningen ut på ett liknande sätt, med undantag för att det i många av dessa länder är den äldsta åldersklassen, de över 55 år, som utgör den största gruppen av ägare till lantbrukslägenheter.

³ Här ingår även antalet sysselsatta inom skogsbruk och fiske.

Ålands landskapsstyrelse, finska staten och Europeiska Unionen är de tre huvudaktörerna som har hand om de offentliga stöden⁴ till det åländska lantbruket. De stöd som är delfinansierade av EU, men som hör under den åländska kompetensen är miljöstödet, LFA-stödet och startstödet, och de nationella stöd som hör under den åländska kompetensen är investeringsstöd, skördeeskadeersättning, ersättning för bekämpning av växtskadegörare och avbytarsystemet. Under den finska kompetensen hör EU-stöd i form av arealstöd, tjurstöd, dikobidrag, tackbidrag och extensifieringsbidrag och artikel 141 stöd i form av djurstöd, växthusstöd, lagringsstöd och växtodlingsstöd. Stödinsatserna, både de nationella och de från EU, är av stor betydelse för det åländska lantbruket, vilket bekräftas av tabellen nedan som redovisar produktionsstödens utveckling i eurobelopp från år 1997 till 2001 på Åland.

Figur 3 Produktionsstöd till lantbruket åren 1997-2001 i 1 000 EUR

(Källa: Statistisk årsbok för Åland 2003)

Stöd	1997	1998	1999	2000	2001
Övergångsstöd	185	121	-	-	-
Investeringsstöd	653	1 193	1 414	1 201	2 498
Räntestöd	85	81	82	95	88
Skördeeskador, växtinspektion	1	35	36	250	106
Avbytarstöd	724	688	651	713	740
Djurstöd	354	295	269	1 257	1 266
Växthusstöd	-	321	388	556	548
Lagringsstöd	-	440	307	383	290
Växtodlingsstöd	1 211	1 442	1 300	1 463	1 418
Miljöstöd	1 962	2 039	2 009	2 979	3 334
Startstöd	17	47	129	218	13
LFA-stöd	1 791	1 816	2 001	2 660	2 652
Arealstöd	1 111	1 113	1 088	1 429	1 586
Tjurstöd, oxbidrag	213	212	222	203	261
Tackbidrag	56	70	63	52	39
Dikobidrag	123	117	112	115	132
Extensifieringsbidrag	-	-	-	102	110
Totalt	8 486	10 030	10 071	13 676	15 081

2.5 Bakgrunden till utlokalisering av rådgivningen

År 1994 gjordes en utredning om förutsättningar och möjligheter att genomföra ett åländskt landsbygdscentrum (Åländsk utredningsserie 1994:12). I utredningen påpekades bland annat att en stor del av rådgivningen tillhandahölls av landskapets jordbruksbyrå och att flera av tjänsterna delades, så att samma person skötte både rådgivningsärenden och myndighetsutövning. Enligt utredningens bedömning skulle myndighetsutövningen komma att öka i och med EU-medlemskapets förverkligande. För att då säkerställa en så effektiv rådgivning som möjligt var deras förslag att

⁴ För en noggrannare beskrivning se ÅSUB Rapport 2003:2 "Det åländska jordbrukets framtida utvecklingsförutsättningar".

rådgivningen skulle friställas från myndighetsutövningen. Den tilltänkta placeringen av rådgivningsverksamheten var vid det föreslagna landsbygdscentret och kvar vid landskapets jordbruksbyrå skulle bland annat lån- och bidragsärenden samt rådgivning i samband med dessa bli. Utredarnas förslag var att rådgivningens nya huvudman skulle vara Delegationen för Ålands Lantmannagillen r.f. Organisationen skulle ledas av dess styrelse samt indelas i två huvudinriktningar, sektionen för husdjursrådgivning och sektionen för allmän rådgivning.

Den ekonomiska rådgivningen ansågs viktig att utveckla eftersom lönsamheten inom jordbruket sjunkit betydligt och avsikten var att minska antalet företag med ekonomiska problem. Ekonomirådgivningen skulle verka för att vidareutbilda lantbrukare och övrig rådgivningspersonal, samt även hjälpa till med att ta fram kalkyler och nyckeltalsberäkningar av olika slag. Utredarnas förslag var att tjänsten som maskin- och ekonomikonsulent på jordbruksbyrån skulle omvandlas till en heltidstjänst och flyttas ut till landsbygdscentret. Rådgivning inom växt- och trädgårdsodling ansågs också viktigt att kunna erbjudas till lantbrukarna och arbetsgruppens förslag var att tjänsten som trädgårdsagronom skulle bli en renodlad rådgivartjänst som även den skulle placeras på landsbygdscentret. Arbetsgruppen förordade även att husdjursrådgivningen skulle ingå som en sektor under Delegationen för Ålands Lantmannagillen för att ett helhetsgrepp om all produktionsrådgivning skulle fås. Vidare ansåg man att en landsbygdsutvecklare borde anställas, men då för en begränsad tidsperiod och tjänsten skulle till fullo finansieras av landskapstyrelsen eftersom landsbygdsutveckling ansågs vara en samhällspolitisk fråga.

Finansieringen av rådgivningen innan omstruktureringen sköttes till största delen av landskapet, genom dess jordbruksbyrå, och rådgivningstjänsterna var till stor del avgiftsfria. Vid en eventuell övergång föreslog arbetsgruppen att landskapstyrelsen måste vara med och finansiera verksamheten, men att målsättningen borde vara att den på sikt skulle åstadkomma en självfinansieringsgrad om cirka 50 procent. Enligt arbetsgruppen skulle en till stor del självfinansierad rådgivningsverksamhet komma att medföra att det ställdes högre krav på rådgivarna, såväl som på innehållet i rådgivningen.

Ett avtal om huvudmannaskapet för lantbrukets produktionsrådgivning på Åland skrevs så år 1996. Huvudman för rådgivningsverksamheten blev Delegationen för Ålands Lantmannagillen r.f. och de övertog därmed ansvaret för rådgivningen till lantbruks- och landsbygdsföretag på Åland. Delegationen skulle också enligt avtalet medverka i den ledningsgrupp som hade huvudansvaret för landsbygdscentrets utveckling. Delegationen anställde i mars 1996 en verksamhetsledare som även fungerade som ekonomirådgivare. I november samma år anställde delegationen en landsbygdsutvecklare och de övertog samtidigt trädgårds- och växtodlingsrådgivningen

från landskapsstyrelsens jordbruksbyrå. De tjänstemän som verkade som trädgårdsagronom respektive jordbruksinstruktör erbjöds av delegationen anställning som trädgårds- respektive växtodlingsrådgivare.

Enligt avtalet förband sig landskapsstyrelsen att svara för finansiering av inventarier vid övertagandet, men inte för framtida anskaffningar vilka skulle finansieras via verksamhetens egen budget. Landskapsstyrelsen skulle även stå för nettoutgifterna för verksamheten med den överenskommelsen parterna emellan att rådgivningstjänsterna successivt skulle avgiftsbeläggas i större utsträckning. Nio procent av inlutna medel fick användas för verksamhetens driftsutgifter medan 10 procent fick fonderas för att användas för framtida verksamhetsutgifter. Vid uppgörande av budget för verksamheten skulle förhandlingar företas mellan landskapsstyrelsen och delegationen. Skulle huvudmannskapet upphöra måste fonderade medel återbetalas till landskapsstyrelsen. Avtalet trädde i kraft vid undertecknandet för att gälla i fem år den 1 september 1996. Därefter skulle avtalet förlängas med tre år åt gången såvida ingen av parterna sade upp avtalet minst sex månader före avtalsperiodens utgång. Vid en eventuell uppsägning skulle rådgivningen och all egendom som införskaffats för verksamheten återgå i landskapets regi.

2.6 Delegationen för Ålands lantmannagillen r.f. – föregångare till Ålands Hushållningssällskap

Delegationen för Ålands lantmannagillen hade 12 lantmannagillen som medlemmar år 2002. Styrelsen bestod av fem medlemmar och som sekreterare för styrelsen har under åren 1996 – 2003 verksamhetsledaren fungerat. Under verksamhetsåret 2000 förändrades föreningens stadgar vilket möjliggjorde för andra föreningar och organisationer att bli medlemmar. Under år 2001 antogs så de första nya medlemmarna, vilka var Föglö ÅPF lokalavdelning, Andelslaget Odlarringen och Ålands Fåravelsförening. Följande år tillkom två organisationer, det vill säga Lumparlands ÅPF lokalavdelning och Ålands Producentförbund. Syftet med att bredda medlemsbasen var bland annat att lantmannagillena, vilka ursprungligen varit de enda medlemmarna, i vissa fall förde en tynande tillvaro och att delegationen ville förbättra samarbetet med andra producentförbund och rådgivningsorganisationer.

Verksamheten finns vid Ålands Landsbygdscentrum som är samlingsnamnet för åtta organisationer (Ålands Hushållningssällskap, Andelslaget Odlarringen, Ålands Producentförbund, Ålands 4H distrikt, Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt (LPA), Ålands Skogsvårdsförening, Ålands Försöksstation och Ålands Naturbruksskola). Rådgivningsverksamheten bedrevs till och med år 2002 under marknadsföringsnamnet Landsbygdskonsult-Åland, men hösten 2003 bytte föreningen namn från Delegationen

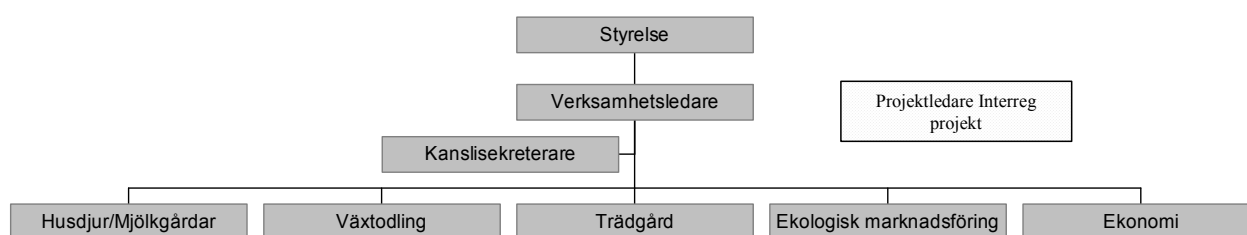
för Ålands lantmannagillen r.f. till Ålands Hushållningssällskap r.f.,
marknadsföringsnamnet Landsbygdskonsult-Åland upphörde samtidigt att existera.

3. Ålands Hushållningssällskap r.f. – organisationen

Den verksamhet som hushållningssällskapet bedriver är främst rådgivning, men även kursverksamhet, fortbildning och informationsspridning är viktiga uppgifter. Kursverksamheten och fortbildningen för jordbrukare sker oftast i samarbete med de övriga organisationerna vid Landsbygdscentret, ofta så att rådgivarna agerar föreläsare på de kurser Naturbruksskolan anordnar. Exempel på kurser som genomförts är viltvård och jaktturism och olika miljöstödkurser. Informationsbladet Landsbygdsnytt är också ett exempel på verksamhet där samarbete sker mellan de olika intresseorganisationerna. Bladet skickas ut till drygt 1 000 jordbrukare och övriga intressenter. I det informeras bland annat om kurser, seminarier och aktuell stödinformation från landskapets jordbruksbyrå. Skördefesten, en sedan många år återkommande marknad är ett annat samprojekt som genomförs med de övriga verksamheterna på Landsbygdscentret.

Den huvudsakliga verksamhet som Ålands Hushållningssällskap bedriver är rådgivningsverksamhet riktad till lantbruksföretagare. Rådgivningen består idag av kategorierna, rådgivning kring jordbrukarnas stödansökningar (från år 2000), växtodlings-, trädgårds- och husdjursrådgivning (inklusive kokontrollen från juni 2002) samt rådgivning för ekologisk marknadsföring och ekonomirådgivning. I rådgivarnas omedelbara närhet arbetar också landsbygdsutvecklaren, men tjänsten är helt underställd och finansieras av Ålands landskapsstyrelse. Rådgivningstjänsterna har utökats under årens lopp och som jämförelse kan nämnas att år 1997 erbjöds lantbruksföretagarna rådgivning inom områdena ekonomi, husdjur, trädgård och växtodling.

Figur 4 Ålands Hushållningssällskaps organisation 2003

3.1 Ekonomirådgivning

Målsättningen med ekonomirådgivningen är enligt hushållningssällskapets verksamhetsplaner att tillsammans med övriga rådgivare hjälpa lantbruksföretagarna att förbättra sitt ekonomiska resultat och utveckla sin verksamhet. De områden som ekonomirådgivningen fokuserar på är strukturutveckling genom bland annat olika investeringsstödsärenden, generationsväxlingsfrågor och startstödsansökningar samt

företagsutveckling, kvalitetssystem och egenkontrollprogram för lantbruksföretagen. Ett annat viktigt område som prioriteras är lantbrukarnas möjligheter att uppnå en kostnadseffektiv produktion genom att göra kostnadsuppföljningar.

Som ekonomirådgivare har, under samtliga år, verksamhetsledaren för hushållningssällskapet fungerat. Det första hela verksamhetsåret (1997) var det främst rådgivning för investeringsstöd som lantbruksföretagarna efterfrågade vilket också varit den tjänst som efterfrågats mest under samtliga verksamhetsår. Övrig rådgivning som förekommit i mindre utsträckning har varit produktionsplanering, lönsamhets- och beskattningsfrågor. Likviditetskalkyler har, till följd av att större investeringar kräver en sådan, även de efterfrågats i stor utsträckning. En stor del av rådgivningen har skett i form av telefonförfrågningar, främst rörande bokföring, skatteregler, mervärdesskatter och deklaraationsärenden. Generationsväxlings- och startstödsrådgivning har förekommit till och från under åren. Vissa kampanjer har genomförts tillsammans med andra organisationer, bland annat för att introducera bokföringsprogram till de åländska lantbruksföretagen. Exempel på utbildningar som genomförts är kvalitetsutbildningar samt utbildning i bokföringsprogram.

3.2 Rådgivning kring jordbrukarnas stödansökningar

Rådgivning kring jordbrukarnas stödansökningar tillkom år 2000 som en egen rådgivningskategori⁵ och har sedan dess varit en efterfrågad tjänst. Innan hushållningssällskapet övertog verksamheten var det ÅPF som administrerade de blankettombud som hjälpte lantbrukarna med stödansökningar. I takt med att stödansökningarna blev mer invecklade och många blankettombud valde att upphöra med sin verksamhet avslutade ÅPF den ansvarsförsäkring som samtliga blankettombud omfattats av, och hushållningssällskapet övertog denna rådgivningskategori. Samtliga rådgivare har utbildats för att kunna ge adekvat hjälp till lantbruksföretagarna med ifyllandet av stödblanetterna. Stöden gäller främst EU-stöd, LFA-stöd, nationella produktionsstöd och miljöstöd. Informationstillfällen för lantbrukarna hölls också i inledningsskedet samtidigt med utbildning för blankettombud och tjänstemän. Rådgivning i samband med jordbruksstödansökningar har ökat stadigt sedan år 2000 och hushållningssällskapet ger även garanti för att stödansökningarna är korrekt gjorda.

3.3 Husdjursrådgivning

Den övergripande målsättningen för husdjursrådgivningen är att utveckla och arbeta för en stabil husdjursproduktion i landskapet. Utbildning och samarbete anges som två

⁵ Redan från år 1997 hjälpte rådgivarna lantbrukare med stödansökningar i blygsam utsträckning.

viktiga komponenter för att lantbruksföretagen skall kunna fortgå. Rådgivaren skall agera sammanbindande länk mellan producenterna och deras husdjursföreningar och olika branschorganisationer för att de skall kunna kommunicera och utbyta erfarenheter. Husdjursrådgivningen verkar för bibehållen eller ökad köttproduktion för det åländska lantbruket och basverksamheten i husdjursrådgivningen är utfodrings-, djurbyggnads-, djurinköps- och andra djurhållningsfrågor.

Rådgivningen omfattar alla husdjurskategorier och verksamheten har bestått av att hålla kurser, sprida information och utarbeta informationsmaterial, ge rådgivning vid registrering av djurbestand och ansökning om mjölkkvoter samt att skriva artiklar för olika facktidningar. Vidare har rådgivaren samarbetat med olika organisationer inom landsbygdsnäringen, bland annat med ÅPF, Kontrollföreningen och Fåravelsföreningen. Allmänt kan sägas att rådgivningens inriktning och verksamhet varierat rätt mycket från år till år, delvis beroende på vad lantbruksföretagarna efterfrågat och också delvis beroende på hur rådgivaren valt att lägga upp arbetet och om denne arbetat hel- eller deltid. Från år 2002 övertog hushållningssällskapet kokontrollen från Ålands Kontrollförening, syftet var att få en bättre samordnad rådgivning inom husdjurssektorn. Kontrollassistenten övergick i hushållningssällskapets anställning och den nuvarande husdjursrådgivaren började också göra en del av de gårdsbesök som ingår i mjölkgårdsrådgivningen.

3.4 Växtodlingsrådgivning

Växtodlingens övergripande målsättningar är att utveckla åkerodlingen i miljövänlig inriktning och förbättra lönsamheten för lantbruksföretagen samt ge lantbrukaren de verktyg, råd och den kunskap som behövs för att uppfylla kraven från samhället och konsumenterna. De övergripande målen har sedan konkretiserats i olika mätbara delmål, såsom antalet uppgjorda gödslingsplaner, växtnäringsbalanser och stödansökningar. Växtodlingsrådgivaren har även prioriterat att erbjuda rådgivning i grupp för att odlarna skall få nya erfarenheter genom att träffa andra odlare.

Växtodlingsrådgivaren introducerade under hushållningssällskapets andra verksamhetsåret ett rådgivningspaket till lantbrukarna, Lantbrukarnas Individuella Rådgivning (LIR), vilket innehöll gödslingsplanering, tre gårdsbesök samt ekonomisk uppföljning av produktionen. Övrig verksamhet har bestått i hjortskadedjursvärderingar, och andra skadevärderingar på uppdrag av organisationer inom livsmedelsbranschen samt demonstration av markkartering. Rådgivaren har även under några år arrangerat flyghavreplockning hos odlare mot avgift. Rådgivaren har infört en samlad produkt av växtodlingsuppgifter som lantbrukaren behöver för att uppfylla miljöstödskraven och odlingsplaneringen samt den växtuppföljning som utgör grunden i gårdarnas kvalitets-

och miljösäkringssystem. Rådgivarens roll som informationspridare är också viktig.

3.5 Trädgårdsrådgivning

Övergripande mål för trädgårdsrådgivningen genom åren har varit att höja kompetensen hos trädgårdsodlarna genom att anordna kurser, studiebesök och annan fortbildning. Andra övergripande mål har varit att väcka odlarnas intresse för nya grödor och vidareförädling av trädgårdsprodukter. Trädgårdsrådgivningen har satt upp mätbara delmål i form av antal nyetablerade företag, gödslingsförslag och växtföljdsplaner.

Trädgårdsrådgivningen liknar i många fall den verksamhet som växtodlingsrådgivningen bedriver, det vill säga gödslingsförslag, skadevärderingar, LIR-paket och olika kurser samt temakvällar för odlare. Trädgårdsrådgivningen har också fokuserat på ekologisk odling genom att hålla kurser i ekologisk odling samt informations- och diskussionstillfällen. Dessa har ofta skett i samarbete med andra organisationer. Från år 2002 fick trädgårdsrådgivaren, förutom för grönsaksodling, även det övergripande ansvaret för frukt- och bärödlingen och för att svara mot odlarnas behov har frukt- och bärrådgivare anlåtats utifrån. En större kartläggning av äppelodlingarna har gjorts samt en uppdatering av bekämpningsmedelslistor i samarbete med landskapsstyrelsen. En telefontjänst för skorvvarning under odlingssäsongen har funnits under några år och i samarbete med fruktgrossisterna har trädgårdsrådgivaren kontrollerat leveranser för att kunna ge råd för att förbättra kvaliteten på produkterna. Nyhetsbrev har också distribuerats för att förebygga bland annat växtskyddsproblem.

3.6 Ekologisk rådgivning

Målsättningen med den ekologiska rådgivningen har varit att höja profilen för ekologisk produktion på Åland genom att informera om den och samordna olika organisationer för att åstadkomma ekologisk produktion. Omlägningsplanering har varit ett av de viktigare tillvägagångssätten och även att arbeta för kvalitetsförbättringar inom produktionsledet.

Den ekologiska rådgivningen fick en egen rådgivare år 2000. Den tidigare trädgårdsrådgivaren blev ny rådgivare för ekologisk produktion och har, förutom ansvar för ekologisk odling av trädgårdsprodukter och övrig växtodling, även ansvar för ekologisk kött- och mjölkproduktion. Rådgivaren gör också gödslingsförslag och växtföljdsplaner samt håller föreläsningar, gör gårdsbesök och ger telefonrådgivning. En annan viktig del har marknadsföring av ekologiska produkter varit där rådgivaren samarbetat med de olika branschorganisationerna och livsmedelsbranschen för att få till stånd en kvalitetsprissättning av produkterna och kunna upprätthålla ett jämt utbud av produkter under hela året. Osäkerhet med avsättning av produkterna och samordning av distributionen har varit viktiga områden. Sedan år 2002 har den ekologiska

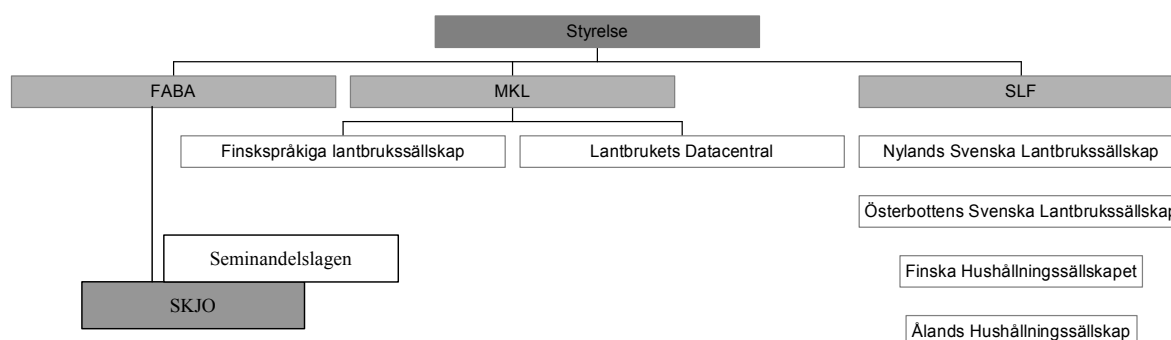
rådgivningen främst inriktat sig på marknadsföring av ekologiska produkter.

3.7 Samarbete med övriga organisationer

Hushållningssällskapet har under sina år som huvudman för rådgivningsverksamheten etablerat kontakter med olika organisationer i Finland. År 2000 upptogs Ålands Hushållningssällskap som jämbördig medlem i Svenska Lantbrukssällskapens Förbund (SLF). Verksamhetsledaren har också varit med på direktörmöten samt kvalitets- och strategiutvecklingsmöten med de finska lantbrukssällskapens centralorganisation, Maaseutukeskusten Liitto (MKL). SLF har tillsammans med övriga organisationer däribland Ålands Hushållningssällskap tagit i bruk ett Extranät som skall fungera som informationskanal till kunder och medlemmar. För de finska och finlandssvenska lantbrukssällskapen samt Åland har ett intranät initierats för interna kontakter och kunskapsspridning inom och mellan organisationerna. Under år 2002 har man genom SLF förhandlat om ett samarbete med ProAgria konsortiet vars målsättning är att skapa ett brett samarbete kring rådgivning inom lantbruket. I början har 16 finska lantbrukssällskap med takorganisationen MKL, Lantbrukets Datacentral och husdjursavelsorganisationerna FABAs, SKJO och seminandelslagen varit med i samarbetsorganisationen ProAgria. Från år 2003 ingår även de svenskspråkiga lantbruks- och hushållningssällskapen med takorganisationen SLF i samarbetet kring ProAgria. Ålands Hushållningssällskaps tjänster marknadsförs därför under namnet ProAgria.

Figur 5 Proagria samarbetet den 1 januari 2003

(Källa Ålands Hushållningssällskaps verksamhetsberättelse 2003)

Utöver samarbetet med de finlandssvenska och finska hushållningssällskapen har olika Interreg-projekt, där hushållningssällskapet har agerat huvudman eller medsökande, gjort att samarbete med de svenska hushållningssällskapen skapats. Interreg-projekten finansieras inte av de allmänna bidrag som Ålands landskapsstyrelse beviljar Ålands Hushållningssällskap för att bedriva rådgivningsverksamhet. Projekten finansieras genom EU:s Interreg IIa program och avsikten har varit att utveckla näringslivet i regionen. För samtliga projekt har projektledare varit anställda och de anställda på

sällskapet har engagerats till och från i olika delprojekt.

4. En översikt över hushållningssällskapets ekonomi, personal och tjänster

4.1 Hushållningssällskapets ekonomi

I den tidigare nämnda rapporten från 1994⁶ sägs att Ålands landskapsstyrelse i ett övergångsskede skall vara med och finansiera verksamheten men att rådgivningsverksamheten på sikt bör ha en självfinansieringsgrad om cirka 50 procent. I det avtal som skrevs mellan Delegationen för Ålands lantmannagillen och Ålands landskapsstyrelse år 1996 förbinder sig landskapet att svara för nettoutgifterna med den överenskommelse parterna emellan att rådgivningstjänsterna i större utsträckning skall avgiftsbeläggas. Det finns alltså ingen fastställd självfinansieringsgrad angiven i det egentliga avtalet, men en förväntad utveckling mot en självfinansieringsgrad om cirka 50 procent om man utgår från vad som finns skrivet i rapporten från 1994.

Idag står intäkterna från den egna verksamheten för nästan 22 procent (cirka 81 500 euro) av de totala kostnaderna. Intäkternas andel av de totala kostnaderna har sjunkit något i förhållande till de två tidigare verksamhetsåren då de varit kring 25 procent. Bidraget från landskapsstyrelsen är för verksamhetsåret 2003 cirka 73 procent (269 000 euro) och övriga allmänna bidrag cirka fem procent (drygt 18 000 euro) av de totala kostnaderna och den resterande delen utgörs av intäkter från investerings- och finansieringstillgångar (se bilaga). Övriga bidrag utgör ungefär 5 procent av de totala kostnaderna. Bidragen kommer från förädlingssektorn och ifall de behandlas som en intäkt, stiger intäkternas andel av de totala kostnaderna till ungefär 27 procent. Intäktsökningen har under åren 1998 till 2003 varit ungefär 83 procent, cirka 37 000 euro. Den verksamhet som stått för större delen av intäkterna fram till år 2001 är övrig egen finansiering och då främst kursverksamheten samt olika projekt- och kommittéintäkter. År 2002 och framåt har förhållandet förändrats så att rådgivningsverksamheten har kommit att bli den verksamhet som står för den största kostnadstäckningen och år 2003 utgör den nästan 14 procent (drygt 50 000 euro) av verksamhetens totala kostnader. Fyra procent utgörs av egen övrig finansiering och 4,5 procent av materialförsäljning. En av orsakerna till att rådgivningsverksamhetens intäkter ökat efter 2002 är att hushållningssällskapet tog över kokontrollen från Ålands Kontrollförening. Inom rådgivningsverksamheten är det växtodlingsrådgivningen, stödrådgivningen, och sedermera mjölkgårdsrådgivningen som utgör de största intäktskällorna. Intäkterna från stödansökningskonsultationen har ökat från år till år.

Frukt- och bärrådgivningen köper in konsulttjänster utifrån. För år 2003 var den totala kostnaden för dessa konsulter ungefär 13 000 euro och omfattade totalt 18 dagar,

⁶ Ålands Landsbygdscentrum, åländsk utredningsserie 1994:12.

intäkterna uppgick till omkring 4 000 euro. Hushållningssällskapets målsättning är att 30 procent av kostnaden för en konsult utifrån bör finansieras med de avgifter lantbrukarna betalar för rådgivningen, vilken man lyckades uppnå verksamhetsåret 2003 då intäkterna stod för cirka 30,5 procent av de totala konsultkostnaderna.

Figur 6 Intäkter per intäktslag i euro och i procent av verksamhetens totala kostnader 1998-2003 i löpande priser

Intäkter 1998-2003 (i € och i % av totala kostnader)												
ORDINARIE VERKSAMHET	1998	%	1999	%	2000	%	2001	%	2002	%	2003	%
Intäkter												
Trädgårdsrådgivning	5 973,49		381,87		644,49		1 095,98		1 254,17		909,84	
Frukt och bärrådgivning							1 142,10		165,58		3 192,39	
Ekologisk odlings rådgivning					72,10		62,93				266,39	
Växtodlingsrådgivning	9 022,26		2 470,35		3 219,09		9 039,30		17 014,48		14 550,80	
Husdjursrådgivning	579,01		818,88		48,25		61,48		61,48		40,98	
Kokontrollen fr o m 2002									13 765,15		14 710,52	
Ekonomisk rådgivning	3 856,91		3 678,09		1 464,06		2 598,48		2 794,24		2 551,21	
Stödansökningar					7 582,93		9 801,81		12 081,81		14 462,07	
Rådgivningsintäkter totalt	19 431,67	7,9	7 349,19	3,1	13 030,92	4,0	23 802,08	7,1	47 136,91	13,3	50 684,20	13,7
Kurser och föreläsningar	2 350,84		6 768,89		18 924,00		15 518,04		6 320,48		3 043,76	
Värderingar, granskningar och dyl.			4 686,80		632,63							
Flyghavreplockning					753,57		1 574,35		542,21			
Projekt, kommittéer, konsultation dyl.	14 805,92		12 748,05		9 503,29		12 114,27		978,19		284,65	
Övriga intäkter	7 813,86		11 459,75		3 688,86		11 553,83		11 493,87		10 933,34	
Övrig egen finansiering totalt	24 970,62	10,2	35 663,48	15,0	33 502,36	10,3	40 760,49	12,2	19 334,75	5,5	14 261,75	3,9
Materialförsäljning					1 377,22		2 849,53		6 192,27		1 321,35	
Kopieringsintäkter			622,93		1 489,98		3 023,92		3 239,09		4 036,31	
Landsbyggsnytt			4 095,50		3 664,24		7 185,02		4 588,25		3 330,48	
Skördefesten					1 723,23		5 198,61		7 561,30		7 847,92	
Materialförsäljning o dyl. intäkter totalt			4 718,42	2,0	8 254,68	2,5	18 257,08	5,5	21 580,91	6,1	16 536,06	4,5
Intäkter sammanlagt	44 402,29	18,1	47 731,10	20,0	54 787,96	16,8	82 819,65	24,8	88 052,57	24,9	81 482,01	22,0

Kostnaderna för verksamheten har mellan åren 1998 och 2003 ökat med ungefär 71 procent, drygt 137 000 euro. Här utgörs den största posten av personalkostnader. Verksamheten har utvecklats under åren och nyanställningar har gjorts efterhand då nya rådgivningskategorier tillkommit varför även personal- och utbildningskostnaderna ökat.

Figur 7 Kostnader i euro per kostnadslag 1998-2003

Kostnader 1998-2003 i EUR	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Personalkostnader totalt	133 651,10	160 495,07	175 073,83	223 486,77	185 035,23	211 159,22
Avskrivning		2 733,55	2 728,18	3 468,89	3 236,24	2 859,04
Resekostnad o. fortbildning	13 482,01	8 717,85	16 273,47	19 203,80	22 851,94	22 167,98
Kurser och evenemang	21 150,60	24 630,28	31 597,73	10 384,17	36 178,22	35 391,78
Kontors- o. lokalkostnader	24 330,99	18 960,42	31 806,70	45 150,40	43 622,13	40 171,26
Materialförs. och dyl.		8 131,34	12 407,13	10 797,39	12 380,76	18 436,76
Övriga kostnader totalt	58 963,59	60 439,90	92 085,03	85 535,75	115 033,05	116 167,78
Kostnader sammanlagt	192 614,69	223 668,52	269 887,04	312 491,42	303 304,52	330 186,04

Intäkterna från tillförda medel i form av medlemsavgifter är mindre än de medlemsomkostnader sällskapet har och nettobehållningen är under samtliga år negativ.

Resultatet för posten tillförda medel har försämrats under åren. Medlemsavgiften till Ålands Hushållningssällskap är idag 20 euro per medlem och avgifterna täcker bara cirka 20 procent av de kostnader sällskapet har för medlemsavgifter till de föreningar och organisationer sällskapet är medlemmar i.

Figur 8 Utveckling av posten tillförda medel åren 1997-2003

Tillförda medel i EUR	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Intäkter			178,28	151,37	100,91	200,00	180,00
Kostnader			-397,10	-663,45	-992,92	-1 040,19	-982,43
Tillförda medel resultat	-33,00	-165,72	-218,82	-512,08	-892,01	-840,19	-802,43

Landskapsstyrelsens bidrag till verksamheten har under åren 1999 och 2000 legat på en konstant nivå för att år 2001 öka med ungefär 13 procent. För verksamhetsåren 2002 och 2003 har ökning i tilldelat bidrag utgjort sex respektive fyra procent. Posten övriga bidrag utgörs i princip av bidrag till mjölkgårdsrådgivningen.

Figur 9 Procentuell förändring av verksamhetsbidragen från Ålands landskapsstyrelse åren 1997-2003

Tillförda bidrag i EUR	€ 1997	€ 1998	% +/-	€ 1999	% +/-	€ 2000	% +/-	€ 2001	% +/-	€ 2002	% +/-	€ 2003	% +/-
Ålands landskapsstyrelse	243 872,49	214 439,61	-12,1	214 439,61	0,0	214 439,61	0,0	243 031,55	13,3	258 400,00	6,3	269 000,00	4,1
Övriga bidrag						25 876,21		3 046,72		1 839,20		18 115,39	
Allmänna understöd totalt	243 872,49	214 439,61		214 439,61		240 315,81		246 078,28		260 239,20		287 115,39	

En allmän sammanfattning av hushållningssällskapets ekonomiska förutsättningar visar att verksamhetens egenfinansieringsnivå i medeltal legat på cirka 21 procent under verksamhetsåren 1998 till 2003. Kostnaderna har under perioden ökat med drygt 137 000 euro och intäkterna med cirka 37 000 euro, kostnaderna har beloppsmässigt ökat mer än intäkterna. Trenden visar samtidigt att bidragen från landskapsstyrelsen inte ökar i samma omfattning som tidigare, vilket gör att alternativa intäktskällor och en översikt över kostnaderna kommer att bli nödvändig i framtiden om verksamheten skall bedrivas i samma omfattning. För att åstadkomma en högre självfinansieringsgrad av den egna verksamheten bör kostnadsutvecklingen avstanna och intäkterna ökas. Trots utökad verksamhet har sällskapet ändå kunnat täcka en allt större andel av kostnaderna under åren.

4.2 Hushållningssällskapets personal

Vid en första anblick ser personalomsättningen ut att ha varit stor under åren 1997 till 2003, men grundstrukturen har i princip ändå varit rätt så stabil under verksamhetsåren. De flesta personalbyten har skett till följd av moderskapsledigheter, omflyttningar inom

tjänsterna och tillsättande eller borttagning av tjänster. Verksamhetsledar- och ekonomirådgivningstjänsten har samma person skött under åren 1997 till 2003. Antalet anställda har sedan 1999 varit i medeltal sju personer undantaget de som arbetar med landsbygdsutveckling och projekt. Nackdelen med täta personalbyten på vissa rådgivningstjänster är att verksamheten tillfälligt förlorar fart innan den nyanställda satt sig in i arbetet. Inom rådgivningsverksamheten blir det kanske ännu mera synligt i och med att mycket av arbetet går ut på att skapa och upprätthålla goda kontakter med lantbrukarna, vilket oftast tar mycket tid i anspråk. Fördelen med personalbyten kan vara att det tillkommer nya sätt att se på verksamheten och nya arbetsmetoder, eftersom varje rådgivare till stor del sätter sin prägel på arbetet. Att arbeta som rådgivare kräver dessutom en gedigen kunskap både praktiskt och teoretiskt om de åländska förutsättningarna, vilket gör rekryteringsprocessen komplicerad. Vid en genomgång av verksamhetsberättelserna framkommer att inriktningen på rådgivningen inom de olika områdena sett olika ut beroende på personal. Detta ger vid handen att utformningen av arbetet i stor utsträckning är individberoende, det vill säga vilken utbildning och specialkompetens rådgivaren har.

Under verksamhetsåret 2003 har sju personer varit anställda inom rådgivningsverksamheten och två personer inom ramen för de projektuppdrag hushållningssällskapet bedriver (se bilaga). Verksamhetsledaren och tillika ekonomirådgivaren slutade i november och ekologirådgivaren tog därmed över bland annat investeringsstödsansökningarna. För pågående verksamhetsår har styrelsen för hushållningssällskapet beslutat att tjänsten som verksamhetsledare och ekonomirådgivare skall separeras och till följd av det har en verkställande direktör anställts från och med januari 2004. Tjänsten som ekonomirådgivare är därmed vakant, men det finns ett förslag om att anställa en tillfällig ekonomirådgivare vars uppgift skulle vara att utreda ekonomirådgivningens fortsatta uppbyggnad och utseende.

4.3 Hushållningssällskapets rådgivningstjänster

Att få detaljerade uppgifter om antalet rådgivningstillfällen (se bilaga) inom de olika rådgivningskategorierna har visat sig vara nästan omöjligt. Först från år 2003 har hushållningssällskapet börjat tillämpa ett databaserat kundregister där kunder och rådgivningsbesök kontinuerligt skall registreras. Den uppskattning av antalet rådgivningsbesök som görs i denna utvärdering baserar sig därför på en sammanräkning ur verksamhetsberättelserna för respektive år och på de uppgifter som enskilda rådgivare bidragit med.

Den rådgivningsform som idag är en viktig intäktskälla för verksamheten och där samtliga rådgivare är involverade är stödansökningarna. År 2002 gjordes cirka 200

stödansökningar och antalet har ökat med 20 till 30 stycken per år sedan verksamheten inleddes på allvar år 2000. Stödansökningarnas antal uppgick även under år 2003 till cirka 200. Det som framkommer ur verksamhetsplanerna är att rådgivarna i större utsträckning planerade för studiecirkel, fältvandringar och gårdsbesök för ett antal år sedan. Orsaken till att detta inte förekommer mera kan vara att intresset inte varit tillräckligt och att andra tjänster efterfrågats i större utsträckning. Gödslingsplaner, stallgödslingsplaner, växtnäringsbalanser och miljöstödkurser har haft en stadig efterfrågan under senare år. Dessa utgör några av kraven för att erhålla miljöstödet. Nyhetsbrev har också förekommit till och från inom de olika rådgivningskategorierna under åren.

4.4 Resultatavtalen

De resultatavtal som upprättas mellan hushållningssällskapet och landskapsstyrelsen har från och med år 2001 förändrats till innehåll och form. I de äldre avtalen har målen för verksamheten räknats upp med den notering att utvärdering mot verksamhetsberättelse skall göras. De nyare avtalen nämner först uppgifter som hushållningssällskapet skall utföra och sedan anges en kvantifierbar indikator för varje uppgift. Nackdelen med att ha kvantifierbara mål är att det kan vara svårt att avgöra med hjälp av endast en indikator om verksamheten uppfyllt målsättningarna. En avvikelse kan bero på flera faktorer och då kan flera indikatorer kring samma uppgift ge en mera nyanserad bild. Samtidigt är det svårt att avgöra om det är antalet rådgivningstillfällen som kan sägas vara en direkt orsak till förbättrad kvalitet, eftersom det kan förekomma irrelevant rådgivning eller fall där lantbrukaren inte handlar i enlighet med rekommendationerna.

Utvärderingarna har under samtliga år varit muntliga och inte protokollförts, och uppgifter om hushållningssällskapets verksamhet finns därmed endast att hämta ur verksamhetsberättelserna. För år 2001 finns förutom verksamhetsberättelsen en uppföljningsblankett där antal företag, antal rådgivningstillfällen och så vidare finns angivet för de olika rådgivningskategorierna, men en liknande uppföljning finns inte för år 2002 och 2003. Resultatavtalets innehåll (se bilaga) har varit i princip oförändrat sedan år 2001, vilket kan ge en hänvisning om att det inte funnits några direkta invändningar mot den verksamhet som bedrivits under åren. Samtidigt kan det också bero på att ett skriftligt dokument som underlag till utvärderingen saknas och någon egentlig utvärdering av måluppfyllelsen inte gjorts. För framtiden bör kanske en diskussion om indikatorerna och deras relevans eller direkta orsak-verkan samband föras samt också en diskussion om hur uppföljningen av resultatavtalet bör ske. Endast muntliga och ej protokollförda diskussioner är säkert i sig fruktbara, men att dokumentera eventuella avvikelser och åtgärder gör att resultatavtalet mera får karaktären av ett styrdokument som kan hjälpa till att utveckla verksamheten ytterligare.

5. Reflektioner över verksamheten efter intervjuer med rådgivningspersonalen

Intervjuer genomfördes inte med all personal på hushållningssällskapet, eftersom dessa främst var till för att skapa en allmän bild över verksamheten och hur den utvecklats under åren. Kompletterande frågor har dock ställts till de personer som inte blivit intervjuade om det varit nödvändigt. Intervjuguiden som är uppdelad i tre avsnitt berör områdena rådgivningsverksamheten, samarbetet och kundanknytningen. Avsikten är att fånga in hur verksamheten utvecklats under åren, hur rådgivningsverksamheten fungerat gentemot andra organisationer som bedriver rådgivning eller verkar inom lantbrukssektorn och hur verksamheten agerat för att nå ut mot kunder och potentiella kunder. Anteckningar fördes under varje intervju och det är den samlade bilden från dessa intervjuer som redovisas, inte enskilda uttalanden som respondenterna gjort, eftersom bandspelare inte användes vid intervjutillfällena.

5.1 Rådgivningsverksamheten

Då rådgivarna berättar om sin verksamhet är det främst de produktionsinriktade tjänsterna som kommer på tal, gödselplaner, foderstater och så vidare och som den viktigaste arbetsuppgiften nämner de alla just produktionsinriktad rådgivning. De berättar om hur viktigt det är att få lantbrukarna att se nyttan med att göra olika planer, att det finns en lönsamhetsaspekt i dessa och att de inte skall göras bara för att uppfylla kraven för stödberättigande. Det finns både inom ekonomi- och inom produktionsrådgivningen utvecklade koncept för att möjliggöra bench-marking⁷ mot övriga lantbruksföretag nationellt, men i dagsläget har man inte kommit så långt i arbetet med att bygga upp informationsdatabasen för dessa produktionsuppföljningar. Intresset bland lantbruksföretagen har inte varit så stort och det kanske beror på inställningen till lantbruket, hur det skall skötas och har skötts i generationer. Idag är viktiga begrepp inom lantbruket lönsamhet, produktionsuppföljning och marknadsanpassning, vilket gör att lantbruket alltmer antar formerna av ren företagsverksamhet. Därmed inverkar olika generationers syn på lantbruket för hur nya koncept och idéer tas emot.

Stödrådgivningen som är en av de rådgivningsverksamheter som genererar mest intäkter tar cirka en månad i anspråk av rådgivarnas arbetstid och omnämns då rådgivarna redogör för sina arbetsuppgifter. De nackdelar som nämns i samband med stödrådgivningen är att den tidsmässigt tidigare kolliderat med annan viktig rådgivningsverksamhet och att lantbrukarna ofta varit för sent ute med att boka tid. En

⁷ Kvalitativ och kvantitativ jämförelse av framgången av en åtgärd mot den som anses vara bland de bästa inom sitt område.

positiv aspekt med stödrådgivningen är att de ger rådgivaren en möjlighet att få en god inblick i lantbrukarens verksamhet. Det samtliga nämner är att arbetet med stödansökningarna ökat från år till år, men att detta också är ganska oundvikligt eftersom det är så lantbrukspolitiken ser ut idag. Verksamheten skall finnas till för lantbrukarna och stöden är en viktig realitet i dagens jordbruk. Även om de fanns innan EU inträdet, var stöden då indirekta och mindre synliga för lantbrukaren i euro och cent. Kortsiktigheten inom dagens lantbruk gör det svårt att bedriva rådgivningsverksamhet som på lång sikt skall ge återverkningar.

På frågan om hur rådgivningsverksamheten utvecklats sedan starten 1996 är den övergripande åsikten att behovet av rådgivning har ökat under årens lopp. Det kan ju ses som ett tecken på att verksamheten lyckats med att arbeta ihop ett fungerande koncept som fått ett bra mottagande, men det kan ju också bero på att kraven från bland annat myndigheter gjort att kvalificerad rådgivning är nödvändig för att bedriva lantbruk idag. Orsakerna till den ökade efterfrågan är, enligt rådgivarna, entydigt jordbrukspolitiken och stödsystemen. Stödrådgivningen är inte avgörande för bondens verksamhet men klart viktig. Andra orsaker till att hushållningssällskapets verksamhet förändrats under åren beror också på att nya verksamhetsområden tillkommit, såsom frukt- och bärödlingsrådgivningen samt mjölkgårdsrådgivningen.

Målet med den verksamhet som hushållningssällskapet bedriver, anser de flesta av rådgivarna, är att skapa och bibehålla förutsättningarna för ett livskraftigt jordbruk samt att hjälpa jordbrukarna att uppnå ett hållbart lantbruk ur ekonomisk synvinkel. Målen stämmer bra överens med de övergripande målen som finns angivna som rättesnöre i verksamhetsplanen. Vilka behov och syften rådgivningen skall tillgodose för att leva upp till de övergripande målsättningarna är, enligt rådgivarna, att erbjuda konkreta tjänster som gör att lantbrukarna kan få en bättre ekonomi och även tillhandahålla relevant information och fackkunskap. Viktigt är också att upprätthålla god kännedom om det åländska lantbruket och dess förutsättningar. En annan dimension för att kunna utveckla lantbruket är att rådgivarna kan gå i bräsch, introducera och föra ut ny teknik och nya produktionsformer till lantbrukarna. Problemet här är att det är omöjligt att upprätthålla både specialkunskap och allmän kunskap, det är svårt för rådgivaren att vara bättre än den bäste lantbrukaren inom en speciell produktionsinriktning. På frågan vad i utbudet av tjänster som behöver förändras och varför, så nämns bland annat att det är viktigt att arbeta för stabilare kontakter med lantbrukarna. Då kan rådgivningsverksamheten ändå arbeta långsiktigt trots att lantbruket förändras snabbt.

Ett större helhetsgrepp om det enskilda lantbruket är också något som är nödvändigt på sikt, det vill säga att fler rådgivare är inkopplade i rådgivningssituationen. Någon uttrycker också, att i en bransch där förutsättningarna förändras snabbt är det viktigt att kunna erbjuda konkret och kontinuerlig rådgivning, kanske i form av en

gårdssekreterare som sköter allt pappersarbete. Ett sätt att få bättre kontakt och en bättre helhetsbild är att göra gårdsbesök hos lantbrukarna. Vid diskussion om hur verksamheten som helhet bör utvecklas så framkommer bland annat att det är viktigt att hitta säkrare intäktskällor, vilket betyder att erbjuda ett utbud av tjänster som lantbrukarna gärna betalar för, eftersom finansieringen i framtiden knappast kommer att förbli likadan.

Då diskussion om dagens finansiering och alternativ finansiering i framtiden förs på tal är de flesta ense om att det utbud av tjänster som finns idag knappast är möjligt i framtiden om landskapets bidrag till verksamheten minskar betydligt. Lösningen är, enligt rådgivarna, att byta inriktning på verksamheten och rådgivningskategorierna och att i större utsträckning binda upp kunder genom olika paketlösningar. Det kan även innebära att utföra arbete som inte direkt gagnar de mål man satt för verksamheten bara det ger bra intäkter. Ett exempel på en paketlösning är de LIR-paket som funnits under några år. Ett exempel där arbetet inte gagnar de övergripande målen kan vara att arbeta på uppdrag av ett företag och utföra uppgifter som inte direkt tillför lantbrukaren något mervärde. Enligt rådgivarna måste det till en attitydförändring hos lantbrukarna för att eventuellt kunna ta ut högre avgifter för att finansiera verksamheten än vad som görs i dagsläget. Ett sätt att uppmärksamma de kostnader och intäkter verksamheten har kan vara att börja på en lägre nivå med de enskilda rådgivarnas verksamhet, det vill säga så att varje rådgivare får en egen budget, tror någon av rådgivarna. Den egna verksamheten, lön och en del av overhead kostnaderna skall då täckas av dess rådgivningsintäkter.

5.2 Samarbetet

De flesta rådgivarna samarbetar med varandra rätt så mycket, även om rådgivningsområdena är åtskilda. Det är frågor som går in i varandra och den enas rådgivning påverkar rådgivningen för den andra rådgivaren. Till exempel så är kvaliteten på fodret viktigt för att kvaliteten på slutprodukten skall bli bra och i den kedjan kan två till tre rådgivare vara inblandade.

Alla upplever också att det inte finns någon direkt konkurrerande verksamhet från andra organisationer som bedriver rådgivning på Åland utan det upplevs snarare som om dessa verksamheter kompletterar hushållningssällskapets verksamhet. Organisationerna har å andra sidan verkat inom samma område några år, vilket gjort att de troligen hittat sina verksamhetsformer. Trots att man arbetar inom samma område upplever rådgivarna att kontakten ibland inte är den bästa med de övriga rådgivarna inom andra organisationer. I många fall innebär detta inget problem eftersom var och en specialiserat sig på sin produkt och när det gäller rådgivning för en speciell gröda ger de

övriga organisationerna oftast bara råd för den del av odlingsarealen som avsatts till den grödan. Från och till har försök gjorts för att förbättra kommunikationen, men det har varit svårt att upprätthålla en kontinuerlig kontakt med alla intresseorganisationer, och rollen som sammankallande har oftast fallit på hushållningssällskapet. Den viktigaste samarbetsformen anser ändå huvudparten av rådgivarna att samarbetet med lantbrukarna är och att komma ut på fältet för att se de goda exemplen. För organisationens utveckling som helhet har samarbetet med övriga hushållningssällskap, främst i Finland varit viktigt och även de dataprogram som man fått tillgång till via Datacentralen. Försöksstationen är också en viktig samarbetspartner för att få fram odlingsresultat specifika för åländska förhållanden. Med övriga organisationer kunde samarbetet förbättras för att kunna utbyta information om råvaror i syfte att förbättra produktionen och kvaliteten.

5.3 Kundanknytning

Den allmänna åsikten bland rådgivarna är att det idag kommer mer respons från lantbrukarna och då positiv sådan. En övervägande del av responsen har ofta varit direkt och i samband med rådgivning. Kunderna har sällan ringt upp i efterhand om något varit oklart, vilket ibland lett till att rådgivaren vid nästa rådgivningstillfälle fått veta att den förra rekommendationen inte följts.

På frågan hur rådgivarna når ut till potentiella kunder är infallsvinklarna många. Någon säger att det är kunderna som får ringa upp ifall de behöver hjälp, och tycker kanske att just att göra reklam för verksamheten och vad den är bra på varit en av hushållningssällskapets svaga sidor. Sedan tycker de flesta rådgivarna att kurserna är ett bra tillfälle att träffa nya lantbrukare och att mjölkgårdsrådgivningen också medfört en större kundkrets. Några direkta informationskanaler förutom informationsbladet Landsbyggnytt har verksamheten inte använt sig av, men inför stödansökningsperioden har utskick till lantbrukare i kundregistret och potentiella nya kunder gjorts. En ständig fråga har just kontaktskapandet varit, det är alltid svårt att bedriva någon form av uppsökande verksamhet om besöket faktureras. De unga och/eller driftiga lantbrukarna är ofta de som tar kontakt och det har sällan framkommit några direkta klagomål om prisnivån. Vissa har kanske tyckt att stödrådgivningsavgiften är hög, men det är ofta så pass mycket arbete med stödansökningar att de flesta gärna betalar bara någon annan utför arbetet. En annan fråga gällande prissättningen som diskuterats till och från är möjligheter att avgiftsbelägga telefonrådgivningen, förslagen har varit allt från avgiftsbelagt telefonnummer till någon form av årsmedlemskap, men inget konkret har kommit ut av diskussionerna.

5.4 Sammanfattning

Den samlade bilden från intervjuerna är att rådgivarna gärna skulle se en mera koncentrerad rådgivning där de olika rådgivarna samarbetade kring en och samma lantbrukare för att få helhetslösningar. Alla delar är lika viktiga och man borde få lantbrukarna att se till hela gårdens lönsamhet för att åstadkomma ett hållbart lantbruk. Det rådgivarna också uttrycker är att det kanske idag läggs för lite tid till att göra gårdsbesök. Gårdsbesöken är viktiga för att kunna se de goda exemplen och även viktiga för att få ett helhetsgrepp om det enskilda lantbruksföretaget.

De flesta är medvetna om att nuvarande finansiering av verksamheten knappast kommer att fortgå och även om det finns tudelade uppfattningar om det är bra eller dåligt har de ändå funderat på hur de alternativa lösningarna skulle kunna se ut. En alternativ lösning är att knyta an kunderna mer aktivt till hushållningssällskapet, inte bara för att få en säkrare intäktskälla utan även för att kunna bedriva en mera intensiv rådgivning som på sikt gynnar lantbrukaren. En annan är att stödrådgivningen som är bland de viktigare intäktskällorna bör finnas kvar. Lösningen på hur rådgivningen anpassar sig till en mera diversifierad efterfrågan på rådgivningstjänster kan vara att i större utsträckning använda sig av köpta tjänster utifrån eller att i större utsträckning förespråka studiecirklar. Lärandet utgår då inte enbart från rådgivaren utan denne blir koordinatören som förmedlar kontakter och sätter samman olika fruktbara konstellationer.

6. Samarbetsorganisationer och deras åsikter

Intervjuer med fyra företag och fyra föreningar gjordes och urvalet av organisationer stod jordbruksbyrån för (se bilaga). Blandningen visade sig i efterhand vara bra, eftersom det bland dessa organisationer fanns både sådana som idkar ett intensivt samarbete med hushållningssällskapet och även sådana som inte samarbetar med dem alls eller bara i liten utsträckning. Vissa av organisationerna bedriver också egen rådgivning i liten eller större omfattning och andra inte alls. Åtta personer har intervjuats och de har alla arbetat länge inom sitt område och har alltså både erfarenheter av hur det var innan hushållningssällskapets verksamhet startade och hur det ser ut idag. Frågorna är indelade i olika områden och handlar om att beskriva den egna verksamheten och då främst rådgivningsverksamhet om sådan finns, allmänna frågor om hushållningssällskapet och sist frågor om hur samarbetet mellan hushållningssällskapet och organisationen i fråga ser ut och hur det fungerar.

6.1 Allmänt om hushållningssällskapet

Över hälften av respondenterna uppger att de har en bra inblick i hushållningssällskapets verksamhet. De övriga uppger att de känner till verksamheten, men kanske inte haft personlig kontakt med någon av rådgivningarna. Som orsak till detta anger de att de har sin egen verksamhet och sina egna samarbetsorganisationer vilket gjort att deras verksamhet inte förändrats på grund av hushållningssällskapets verksamhet. De förändringar som inträffat gällande verksamheten har oftast berott på andra omständigheter. Detta påstående är gemensamt för samtliga respondenter, de kan inte se att just hushållningssällskapets tillkomst skulle ha förändrat verksamhetens inriktning eller utbud inom organisationen utan det är oftast andra faktorer som påverkat och bidragit till förändringen. Den förändring som skett har oftast varit till fördel, till exempel då arbetsbördan varit för stor har det underlättat att kunna hänvisa lantbrukaren till hushållningssällskapet.

Medlemsbasen i hushållningssällskapet har efter stadgeförändringar år 2000 vidgats och idag är även övriga organisationer förutom lantmannagillen medlemmar. På frågan om detta medlemskap gett någon större inblick i verksamheten, svarar de organisationer som är medlemmar att några direkta effekter av medlemskapet inte kunnat påvisas ännu. Å ena sidan ses detta inte som negativt, eftersom man anser att den inriktning verksamheten har idag är bra och någon orsak att påverka har därmed inte varit aktuell. Å andra sidan fanns det förhoppningar om att ett medlemskap skulle ge tillgång till mer information om aktuella frågor och händelser, men hittills har detta bestått i kallelser till höst- och vårmöte samt det som skrivs i Landsbygdsnytt.

De behov och syften som hushållningssällskapet fyller är enligt respondenterna att de har en ganska bra allmän överblick över lantbruket på Åland och ett stort kontaktnät, vilket kan vara bra att använda sig av. De flesta anser att sällskapets rådgivning både inom produktions- och stödansökningsrådgivningen är till stor nytta för lantbrukarna, och det har även förädlingsorganisationerna indirekt nytta av.

På frågan om hur respondenterna ser på hushållningssällskapet och deras verksamhet är den samlade bilden positiv bland de som uppger att de har en god kännedom om hushållningssällskapet och deras verksamhet. Varför man anser att verksamheten är bra, är bland annat att de har större möjlighet att diskutera odlingstekniker och gödslingsplaner vilket bidrar till att höja kvaliteten på produktionen. Vidare anser de flesta att rådgivningen är uppdaterad och följer med den utveckling som sker inom lantbrukssektorn och att verksamheten bidragit till en positiv utveckling av landsbygdsnäringen. Den rådgivning hushållningssällskapet ger gällande stödansökningar, anser respondenterna, är viktig eftersom en nöjd lantbrukare som kunnat optimera sina stöd, mår bättre och därmed skördar bättre. Vidare påpekar några att responsen från fältet har varit att lantbrukarna är tacksamma för just stödansökningsrådgivningen. Några anser också att tröskeln för att ta kontakt med rådgivningen är lägre nu när den inte bedrivs i samma lokaliteter som jordbruksbyrån och att det på ett tydligare sätt framgår vilken typ av tjänster rådgivningen tillhandahåller.

Under diskussionerna framkom också saker där respondenterna ansåg att hushållningssällskapet varit mindre framgångsrika. Deras svaghet tycker några ligger i att de är dåliga på att erbjuda sina tjänster till omgivningen. En bättre marknadsföring av tjänsterna och även nyttan med dessa tjänster behöver synliggöras. Rådgivarna borde också vara bättre på uppsökande verksamhet, eftersom respondenterna ibland kan se att det finns ett behov av adekvat rådgivning, men där lantbruksföretaget inte vänt sig till någon för att be om råd. Sedan finns det också förslag och åsikter om att det borde ske en bättre uppföljning efter rådgivningstillfällena. Förslag på att ekonomirådgivningen skulle komma in i ett tidigare skede, redan innan lantbrukaren bestämt sig för att ansöka om investeringsstöd, framkom också. Att rollen som verksamhetsledare och ekonomirådgivare sköts av samma person har varit en dålig lösning i och med att de båda delarna krävt så stor arbetsinsats. Detta är troligen en orsak till att ekonomirådgivningen inte utvecklats som den borde.

Då respondenterna skall nämna något som borde förändras i hushållningssällskapets verksamhet är det att verksamheten borde vara mer synlig som framkommer. Sedan finns det också förslag på att samspelet mellan lantbrukare, rådgivare och förädlare borde vara bättre. Ett samspel där rådgivaren kunde fungera som en mellanhand mellan

förädlaren och lantbrukaren, och rådgiva i de lägen då det kanske är svårt eller känsligt för förädlingsorganisationen att påpeka ett problem och ge den hjälp som behövs.

På frågan om hur finansieringen av sällskapets verksamhet borde se ut i framtiden anser de flesta att i och med att lantbrukarkåren på Åland är begränsad är det svårt att ta ut högre och tillräckliga avgifter för att täcka verksamhetens kostnader. Med minskade anslag skulle troligen utvecklingen gå mot att verksamheten krympte, kvaliteten sjönk och intresset från lantbrukarna att nyttja rådgivning sjönk och de viktiga kontaktnät som byggts upp under åren skulle troligen försvinna, tror några av respondenterna. En obunden organisation kan även fokusera på annat som på längre sikt genererar mervärde, medan en förädlingsorganisations primära intresse är att få lönsamhet i sin verksamhet och därmed agerar utifrån detta. Vissa av respondenterna tror också att om landskapets finansiering sjunker i betydande grad så får antagligen förädlingsorganisationerna gå in och finansiera. Systemet som det är utformat idag fungerar bra, anser de flesta.

6.2 Samarbetet med hushållningssällskapet

I fråga om samarbetet mellan organisationerna och hushållningssällskapet framkommer olika åsikter. Över hälften anser att samarbetet haltar idag, några direkta orsaker till varför det är så har respondenterna svårt att uttrycka. En orsak som nämns i ett annat sammanhang under intervjuerna kan vara det faktum att man inte har kontinuerliga och gemensamma möten inom sektorn för att stämna av vad de olika parterna arbetar med. En annan kan vara att de som sysslar med mera specifik rådgivning, har egna samarbetsorgan vars rådgivning inte sammanfaller med hushållningssällskapets verksamhetsområde, vilket försvårar en kontinuerlig kontakt parterna emellan. En tredje orsak som också nämns är att samarbetet ibland avtagit när en ny rådgivare anställts.

När respondenterna anmodas nämna vad fördelarna med ett bra samarbete kan vara anser de att det är viktigt att försäkra sig om att man arbetar mot samma mål. Med en alltmer pressad prisbild är bland annat lönsamheten inom lantbruket ett viktigt mål idag. Det som kommer lantbrukarna tillgodo i form av bra rådgivning och bra information är resultatet av ett bra samarbete mellan de olika organisationerna, tycker någon av de intervjuade. På frågan om hur samarbetet kunde utvecklas framkommer inga direkta förslag förutom att gemensamma möten med de aktiva i rådgivnings- eller förädlingsledet inom en viss produktionsinriktning kunde vara bra. De flesta anser att det säkert finns områden som man kunde samarbeta inom, men de har inte utvecklat tanken desto mer.

Några eventuella problem med det samarbete som finns idag kan nästan ingen nämna. De problem som uppstod i början löstes genom diskussioner och det som tas upp under intervjuerna är att lite dubbelarbete förekommit i inledningsskedet av

hushållningssällskapets verksamhet, men idag har organisationerna hittat sina verksamhetsområden och det är ovanligt att man går in på varandras områden.

Med några av de intresseföreningar som bedriver rådgivning eller lantbruksinriktad verksamhet har det funnits diskussioner om ett mera utvecklat samarbete. Orsakerna till att planerna inte förverkligats och att hushållningssällskapet inte kunnat införliva verksamheten är att det varit svårt att hitta andra arbetsuppgifter inom sällskapet för den personal som skulle ha kommit med vid ett eventuellt övertagande. Andra orsaker har varit att det av praktiska skäl är svårt för vissa intresseföreningar att bedriva verksamhet på kontorstid. Det har då fungerat bättre att fortsätta som förut i egen regi och med egna resultatavtal med landskapet.

6.3 Sammanfattning

Sammanfattningsvis utgående från intervjuerna kan man påstå att hushållningssällskapet under sina sju verksamhetsår funnit sin plats inom rådgivningssektorn på Åland. Den renodling⁸ av rådgivningsverksamheten som hushållningssällskapet bidragit till har upplevts vara bra för lantbruket som helhet. Även om förädlingsledet bedriver rådgivning inom viss produktion så är det inget som varken förädlingsorganisationerna eller hushållningssällskapet upplever som konkurrerande verksamhet trots att förädlingsorganisationerna och intresseföreningarnas rådgivning för det mesta är avgiftsfri. Hushållningssällskapet kan inte ha specialkunskap inom all produktionsrådgivning och anser det därför vara en fördel att kunna överlåta specialkunskapen till de rådgivare som arbetar inom de andra organisationerna.

Förklaringen till att ingen konkurrens upplevs kan bero på att hushållningssällskapets verksamhet fyller en funktion som tidigare inte funnits i samma utsträckning och någon direkt konkurrens uppstår därmed inte. Hushållningssällskapet skulle med stor sannolikhet vara den förlorande parten i en konkurrenssituation, i och med att deras tjänster är avgiftsbelagda. Det kan också bero på det inte förts en bra dialog mellan organisationerna, vilket gör att alla bedriver sin verksamhet som de alltid gjort trots att det tillkommit ett alternativ.

Samarbetet fungerar bra med de organisationer som säger sig bedriva samarbete med hushållningssällskapet medan det även finns de som inte har något samarbete med sällskapet. Ett större incitament till att verka med varandra än att bara verka vid sidan om varandra vore bra. De flesta av de intervjuade kommer med goda förslag om vad ett bra samarbete har för positivt att föra med sig, men nästan inga förslag på hur ett mera

⁸ Innan hushållningssällskapets verksamhet inleddes bedrevs rådgivningen av intresseföreningar inom olika produktionsinriktningar och av de lokala lantmannagillena samt av landskapsstyrelsen.

utvecklat samarbete kunde se ut. För att åtgärda brister i kommunikationen föreslår en rådgivarna, att rollen som sammankallande alternerar mellan organisationerna.

En sak som är viktig för att upprätthålla ett bra samarbete, är att vid nyanställningar arbeta in vikarien i det kontaktnät som byggts upp under åren. De personliga relationerna med lantbrukarna och olika samarbetsorganisationer är viktigt för rådgivaren och det avbrott i samarbetet en nyanställning kan medföra borde minimeras.

Att sammanföra andra intresseföreningars rådgivning och övriga tjänster under hushållningssällskapet har visat sig vara komplicerat eftersom det kan vara svårt att både ekonomiskt och organisatoriskt utöka verksamheten i större omfattning. En renodling av rådgivningssektorn har redan skett sedan hushållningssällskapets tillkomst, och placeringen ute vid landsbygdscentret ses som positivt i och med att viktiga organisationer för lantbrukarna finns under samma tak eller i dess omedelbara närhet. Att i dagsläget utöka verksamheten ytterligare kan vara svårt samtidigt som sällskapet försöker uppnå en bättre självfinansieringsgrad. Att först arbeta in mjölkgårdsrådgivningen som är det senaste tillskottet av tjänster bör nog ske innan ytterligare närliggande verksamhet eventuellt inkorporeras och utbudet breddas. Det finns redan idag i den befintliga verksamheten och dess utbud av tjänster utvecklingspotential att ta tillvara.

7. Enkät till lantbrukare

För att få med brukardimensionen i utvärderingen skickades en enkät ut till slumpmässigt utvalda lantbrukare, bland dem som är verksamma i de viktigare produktionsinriktningarna inom det åländska lantbruket och bland dem både brukare och ickebrukare av hushållningssällskapets tjänster. Frågorna i enkäten grundar sig på den kundenkät som hushållningssällskapet (då Landsbygdskonsult – Åland) skickade ut till sina kunder år 2002. Genom att behålla i princip samma frågeställningar är en jämförelse mot den tidigare kundundersökningen möjlig samtidigt som resultatet från denna kundenkät kan användas som jämförelsegrund till eventuella framtida undersökningar. Orsaken till att en förnyad undersökning gjorts är att svarsprocenten i den tidigare enkäten endast uppgick till ca 30 procent⁹ och att även ickebrukare borde fångas in. Urvalet i den aktuella undersökningen består av 65 lantbrukare från en totalpopulation¹⁰ om 587 lantbrukare. Totalt svarade 49¹¹ lantbrukare på enkäten, det vill säga en svarsprocent på 72 procent.

Svarsenkäten är indelad i fem olika avsnitt där det första tar upp bakgrundsuppgifter om lantbruket och lantbrukaren, det andra vilken kännedom lantbrukaren har om Ålands Hushållningssällskap, det tredje påståenden om hushållningssällskapet gällande personalen, tjänsterna och verksamheten, ett fjärde avsnitt där rådgivningsorganisationens framtida utveckling besvaras och ett sista avsnitt där den som har erfarenhet av hushållningssällskapet skall ge en allmän betygsättning av verksamheten. Undersökningen är av kvalitativ art i det att det är lantbrukarnas åsikter som fångas in, men de är dock viktiga för att ge en indikation på hur den rådgivning som sällskapet erbjuder uppfattas bland nuvarande brukare/kunder och potentiella sådana.

7.1 Resultatet från årets enkät

Antalet godkända enkäter uppgick till 47 och det är i huvudsak män som besvarat enkäten. Av dem som besvarat enkäten är drygt en tredjedel över 55 år och resten av enkätsvaren fördelas relativt jämt mellan lantbrukare i åldersgrupperna 35-44 år och 45-54 år och cirka 15 procent av lantbrukarna är i åldern 25-34 år. Lite under hälften av respondenterna uppger att de har yrkesexamen, två procent har högre examen, två procent har inte besvarat frågan och de övriga har endast praktisk erfarenhet. Medelåkerarealen bland lantbrukare som besvarat enkäten är ungefär 24 hektar. Lantbrukarnas huvudsakliga produktionsinriktning är enligt enkätsvaren mjölk, nötkött,

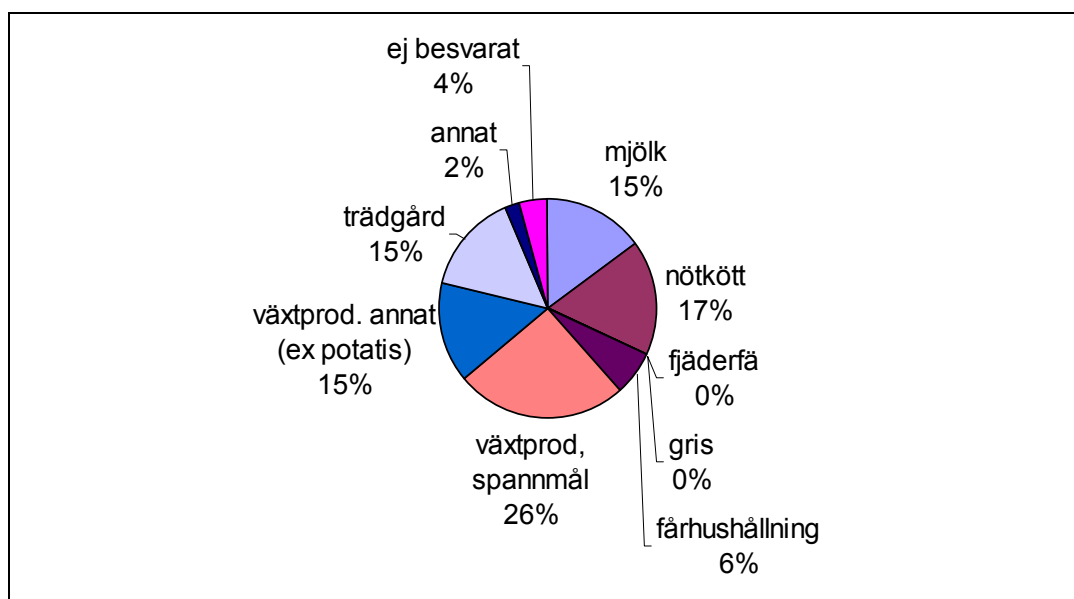
⁹ Endast 15, av 51 personer totalt slumpvis utvalda ur Landsbygdskonsults kundregister, besvarade enkäten.

¹⁰ Populationen består av de lantbrukare som finns i landskapstyrelsens register över stödansökningar.

¹¹ Av inkomna svar förkastades två p g a att lantbrukarna upphört med sin verksamhet.

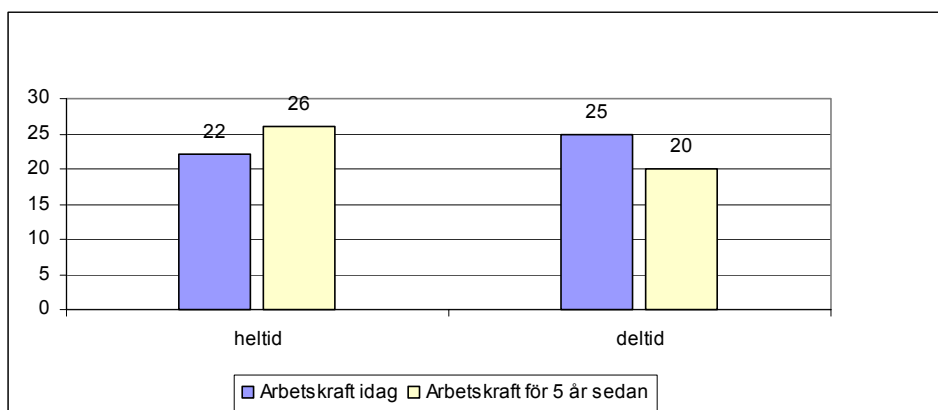
får, växtproduktion både spannmål och potatis samt trädgårdsprodukter och motsvarar ganska bra den fördelning av produktionsinriktningar som var representerade i det ursprungliga urvalet av utskickade enkäter. Av lantbrukarna har cirka 17 procent inriktat sig på ekologisk produktion och då främst inom nötköttsproduktion, fårhushållning och spannmålsodling.

Figur 10 Produktionsinriktning bland lantbrukare som besvarat enkäten

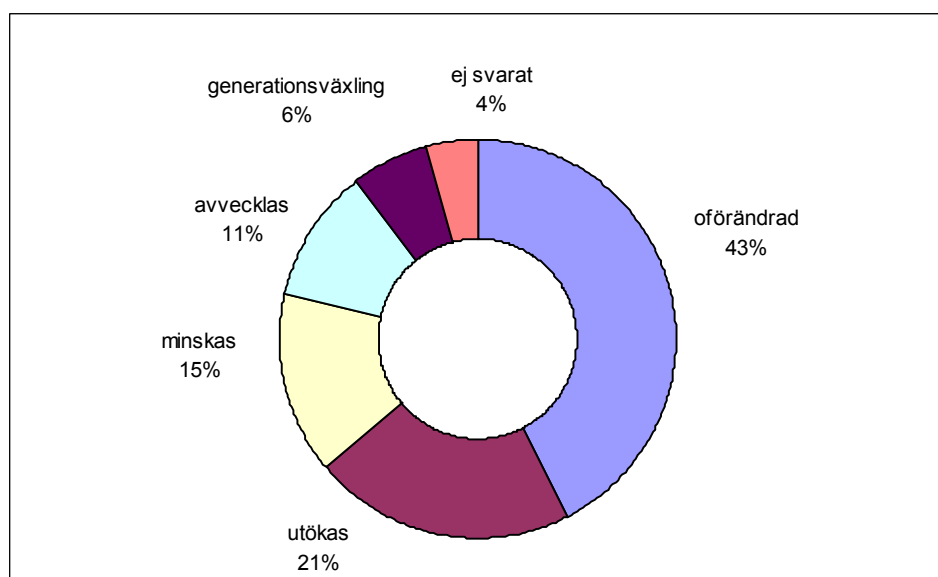

De andra frågorna under sektion A handlar om hur lantbrukarna tror att verksamheten kommer att se ut om fem år och hur sysselsättningen inom lantbruket ser ut, både till antal anställda och till annan kompletterande företagsverksamhet. Av de som svarat på enkäten förutspår 66 procent att de kommer att ha i princip samma produktionsinriktning på lantbruket om fem år som de har idag, 17 procent säger sig vara osäkra, 11 procent planerar att förändra produktionsinriktningen och sex procent anger att de kommer att upphöra med jordbruket. På frågan om vilken annan kompletterande företagsverksamhet som lantbrukaren bedriver har större delen (cirka 40 procent) svarat skogsbruk, följd av landsbygdsturism (cirka 15 procent) som den viktigaste företagsverksamheten förutom lantbruket. En annan stor grupp är de som inte besvarat frågan. Heltidssysselsatta inom lantbruket har minskat i antal, om man jämför med arbetskraften idag och för fem år sedan, till förmån för att antalet halvtidssysselsatta har ökat. Nästan hälften av lantbrukarna anger också att verksamheten under de kommande åren kommer att vara oförändrad och endast en femtedel planerar att utöka verksamheten. Den resterande andelen av de som svarat anger att verksamheten kommer att minskas, avvecklas eller att en generationsväxling är aktuell.

Figur 11 Förändring i arbetskraft bland lantbrukare

Figur 12 Lantbrukarens verksamhet de kommande fem åren

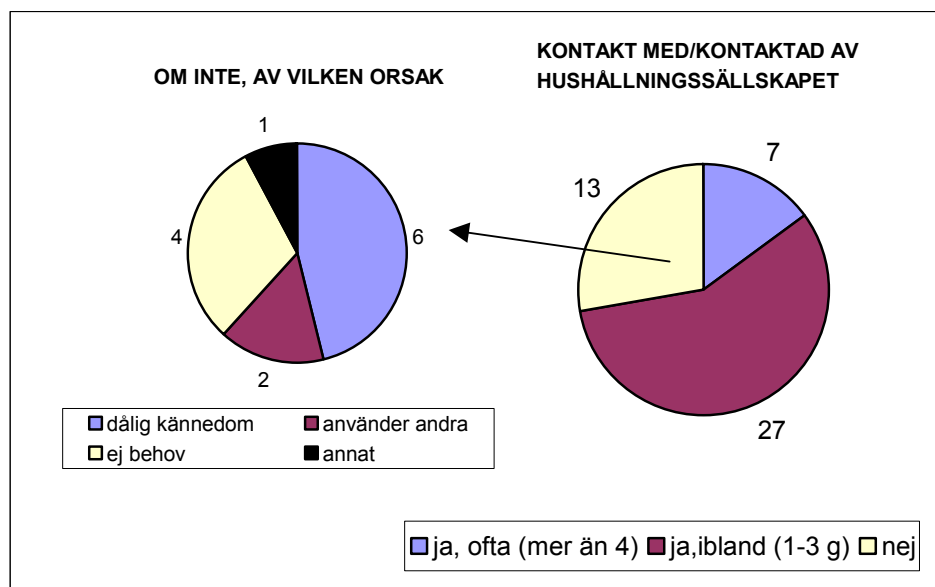

Sektion B i enkäten handlar om hur väl respondenterna känner till hushållningssällskapet och dess verksamhet och vilka tjänster som lantbrukarna använt sig av. På den första frågan anger hälften att de känner till hushållningssällskapet ganska bra och en stor del av dem har också varit i kontakt med verksamheten cirka en till tre gånger eller fler under de senaste 12 månaderna. De som svarat att de känner till verksamheten väldigt bra (drygt 10 procent) har haft kontakt med verksamheten både en till tre gånger och mer än fyra gånger under denna tid. Av dem som anger att de har dålig kännedom (cirka 35 procent) om verksamheten har ungefär hälften inte varit i kontakt med verksamheten de senaste 12 månaderna och den andra hälften har haft kontakt en till tre gånger under denna tidsperiod.

Orsakerna till varför lantbrukaren inte kontaktat hushållningssällskapet under angiven tidsperiod beror till större delen på att de har dålig kännedom om sällskapet och dess

verksamhet och även på att de inte har känt behov av rådgivning. Samtliga respondenter som uppgett att de inte läser Landsbygdsnytt har heller inte haft kontakt med hushållningssällskapet under de senaste 12 månaderna och har angivit att de har dålig kännedom om verksamheten. Av samtliga som svarat uppger ändå nästan 80 procent att de alltid läser Landsbygdsnytt. Den slutsats som kan dras utgående från detta är att de som läser Landsbygdsnytt vet också vad hushållningssällskapet står för, vilket är positivt eftersom sällskapet anser att Landsbygdsnytt är en av deras viktigare informationskanaler. Den andra slutsatsen är att ju oftare lantbrukaren kontaktas av eller kontaktar verksamheten desto större kännedom får de om verksamheten och vad den står för. Den tredje slutsatsen blir att Landsbygdsnytt inte är den enda informationskanal som verksamheten bör använda sig av, de som läser Landsbygdsnytt säger sig känna till verksamheten, men den övervägande delen av dessa respondenter uppger då att de bara känner till verksamheten ”ganska bra”.

Figur 13 Anger hur ofta lantbrukarna haft kontakt med hushållningssällskapet och orsaken till varför man inte kontaktat sällskapet

De tjänster som hushållningssällskapet erbjuder och som lantbrukarna enligt enkäten använt sig mest av är växtodlingsrådgivningen och hjälp med EU- stödansökningar. Överlag används de produktionsinriktade tjänsterna i stor utsträckning, men även miljöstödsutbildningen och företagshälsovården¹². Det som kan utläsas ur nedanstående lista över använda tjänster är att lantbrukarna vill ha hjälp med stödansökningar och går utbildning som är kopplad till en viss stödform. Detta bekräftas också då en jämförelse med de faktiska rådgivningstjänsternas antal och inriktning görs¹³.

¹² ÅHS sköter företagshälsovården, men någon av rådgivarna har varit med på gårdsbesök till de gårdar som ansluter sig till företagshälsovården.

¹³ År 2002 och 2003 har stödansökningarna uppgått till cirka 200 och bland produktionsinriktade tjänster

Figur 14 Lista över de tjänster¹⁴ lantbrukarna använt de senaste 12 månaderna

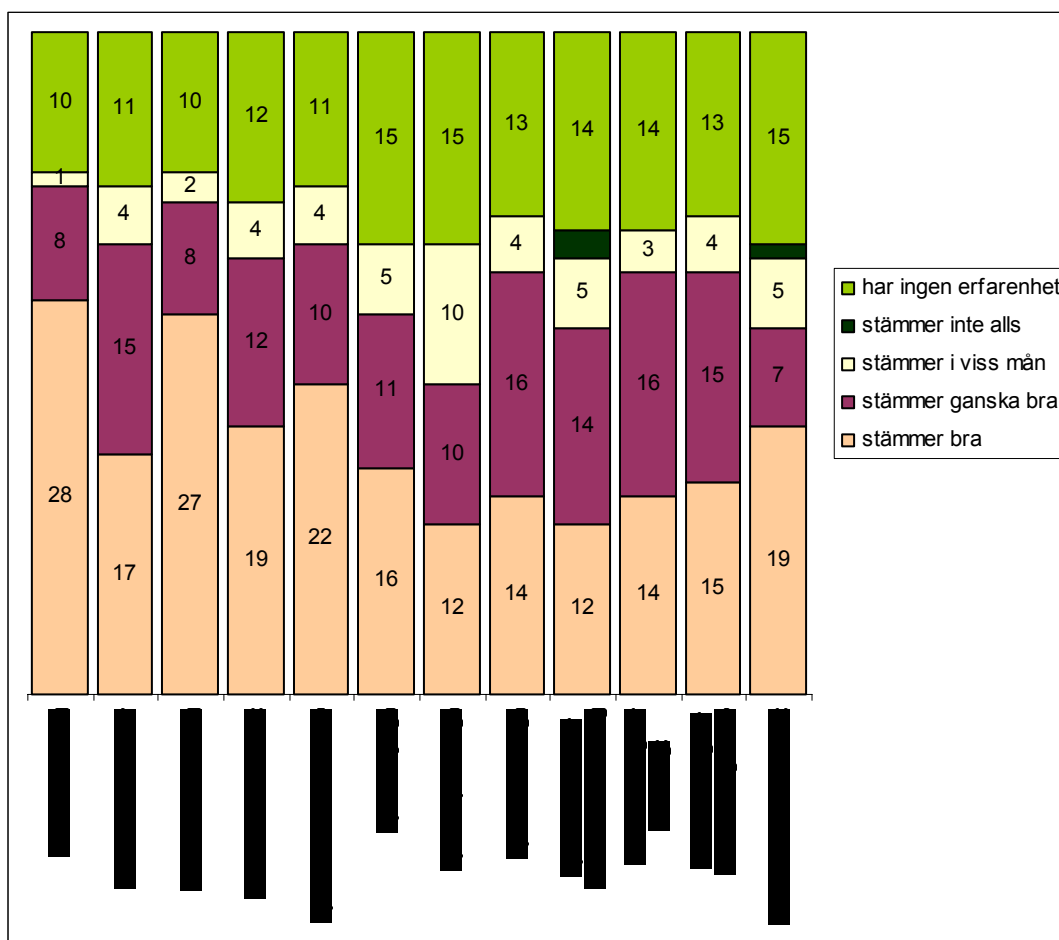
Produktionsinriktade tjänster		Ekonomi- och företagstjänster	
mjölk	6	bokföring och beskattning	3
nöt	6	lönsamhet och resultatanalys	1
svin	1	EU-stöd ansökningar	20
får	1	investering/finansieringsplan.	3
djurregistrering	5	marknadsföring	0
växtodling	18	generationsväxling	2
trädgård	9	planering av affärsverksamhet	0
ekologisk	3	Övriga tjänster	
Teknologitjänster		miljöstödsutbildning	9
ADB/IT utbildning	0	företagshälsovård	9
ADB/IT program	3	annat, bla kursverksamhet	4
Kvalitetssystem			
företagsbaserad rådgivning	3		
kvalitetsutbildning	3		

I den tredje delen av enkäten ombads lantbrukare som vänt sig till hushållningssällskapet att kryssa för det alternativ som bäst motsvarar deras uppfattning om personalen, tjänsterna och verksamheten i allmänhet. Påståendena skulle besvaras med ”stämmer bra”, ”stämmer ganska bra”, ”stämmer i viss mån”, ”stämmer inte alls” och ”har ingen erfarenhet”. De flesta tycker att påståendena personalen är vänlig och personalen är tjänstvillig stämmer bra med deras uppfattning. Att tjänsterna är prisvärda är inte alla överens om, vilket skulle kunna betyda att en större prisjustering möts med motstånd. Överlag är de positiva påståendena ”stämmer bra” och ”stämmer ganska bra” i klar majoritet om dem som svarat ”har ingen erfarenhet” tas bort ur jämförelsen. De flesta av dem som svarat att de inte har erfarenhet av personalen, tjänsterna eller verksamheten är sådana som inte använt tjänsterna under de senaste tolv månaderna. De områden som hushållningssällskapet kanske på sikt bör se över är främst påståendena ”tjänsterna är tidsenliga”, ”tjänsterna motsvarar lantbrukets utveckling” och ”verksamheten agerar sakkunnigt”. På dessa påståenden har en majoritet svarat att det stämmer ganska bra och att det stämmer i viss mån. Sammanfattningsvis har respondenterna en positiv syn på personalens kompetens och bemötande samt de tjänster hushållningssällskapet erbjuder. Lantbrukarna upplever att personalen är tillmötesgående vilket är en bra utgångspunkt för att på sikt kunna utveckla de områden där lantbrukarnas erfarenheter av sällskapet är mindre positiva.

är det uppgörandet av gödslingsplaner som efterfrågats i stor utsträckning.

¹⁴ Lantbrukarna kunde kryssa för alla de tjänster som använts under de senaste 12 månaderna (11 av 47 besvarade inte frågan).

Figur 15 Schema över fördelningen av påståenden om Ålands Hushållningssällskap (antal)

Lantbrukarna ombads också skriva några fria kommentarer utöver de flervälsfrågor som enkäten var uppbyggd kring. De ombads ge förslag till förbättringar som gör att rådgivningen bättre skulle motsvara behoven och ge kommentarer om bra och dåliga erfarenheter gällande hushållningssällskapets tjänster och personal. Bland de förslag till förbättringar som lantbrukarna önskar kan nämnas, att utvecklingen av ekologisk produktion och marknadsföring borde intensifieras, att det mångsyssleri som är ett kännetecken för landsbygden borde tillvaratas bättre och att ekonomirådgivningen borde vara mera intensiv. Flertalet av respondenterna har dock inte påpekat några direkta förbättringsåtgärder, vilket kan tolkas som att de är rätt nöjda med den verksamhet som bedrivs idag och vissa har även valt att poängtera att ”det är bra som det är”. Bland kommentarerna om bra eller dåliga erfarenheter kan nämnas att den flexibilitet personalen visat uppskattas, medan vissa har upplevt att väntetiden för att få hjälp med olika stödansökningar varit för lång. Här kan då noteras att sällskapet försökt styra kundanstormningen till att spridas ut jämnare under ifyllnadsperioden, genom att erbjuda lantbrukarna ”boka tidigt” rabatter.

Den nästsista sektionen är till för att ringa in vilka tjänster lantbrukarna vill ha i framtiden och vilket rådgivningssätt de är mest intresserade av. Av tabellen framkommer att de produktionsinriktade tjänsterna är de som de flesta lantbrukare är intresserade av och då mest inom växtodlingsrådgivningen, vilket i sig inte är överraskande, eftersom just spannmålsodlingen är den vanligaste produktionsinriktningen inom det åländska jordbruket. Av tabellen framgår också att det finns ett relativt stort intresse för individuella rådgivningspaket. Av dem som efterfrågat tjänsten vill drygt hälften ha det inom husdjursrådgivningen, vilket ju kan vara en möjlig produkt att satsa på. Både växtodlings- och trädgårdsrådgivningen redan prövat på detta, i form av LIR-paketet, vilket tidigare inte rönt någon stor framgång. Efterfrågan av denna typ av tjänst kan ju också indikera att tiden är mogen för ett nytt försök att marknadsföra LIR-paketet. Dessa borde vara en bra lösning med tanke på lönsamhetsaspekter för både hushållningssällskapet och lantbrukaren. Hushållningssällskapet genom att de får ett fastare förhållande till kunden, bättre kan förutse sina intäkter och få ett helhetsgrepp om lantbrukarens verksamhet. Lantbrukaren genom att denne får mera intensiv rådgivning och en helhetslösning. Den ekologiska rådgivningen har under det senaste året varit mera inriktad på marknadsföring, vilket kan förklara den efterfrågan som finns på dessa tjänster och då speciellt de produktionstekniska tjänsterna, även om antalet ekologiska odlare i förhållande till konventionella odlare inte är så stort.

Figur 16 Planerade och nuvarande tjänster som lantbrukarna efterfrågar

Produktionsinriktade tjänster			Övriga tjänster		
Husdjursrådgivning			Kvalitetssystem		
utfodring	7		kvalitetsutbildning	5	
byggnadsplanering	6		företagsbaserad rådgivning	4	9
produktionsuppföljning	4		Ekonomi och för.tjänster		
avelsplanering	2		bokföring och beskattning	3	
djurhälsa	5	24	lönsamhet och resultatanalys	3	
Växtodlingsrådgivare			EU-stödansökningar	18	
gödslingsplanering	19		marknadsföring	2	
växtskyddsfrågor	12		generationsväxling	3	
vallodling	11		planering av affärsverksamhet	3	32
odlingsteknik	8	50	Teknologi-tjänster		
Trädgårdsrådgivning			ADB/IT utbildning	4	
gödslingsplanering	7		ADB/IT program	3	7
växtskyddsfrågor	9		Övrigt		
växtföljdsplan	5		miljöstödsutbildning	7	
odlingsteknik	9		företagshälsovård	4	
nya odlingsgrödor	6	36	gårdssekreterare	6	17
Ekologisk rådgivning					
omläggningsplanering	4				
marknadsföring	3				
odlingsteknik	7				
driftsplanering	3	17			
Individuella rådgivningspaket					
husdjur	9				
växtodling	3				
trädgård	4	16			45

Den sista frågan är en allmän betygsättning av hushållningssällskapet då kunden utifrån sina erfarenheter värderar hur nöjd denne är totalt sett. Medeltalet räknades ut endast bland dem som besvarat frågan. Totalt har 39 valt att besvara frågan och på en skala från ett till tio får hushållningssällskapet ett medeltal om 7,8. Siffran ett står för ”mycket missnöjd” och tio för ”mycket nöjd” och slutsatsen är då att hushållningssällskapets kunder i allmänhet är nöjda med verksamheten.

7.2 En jämförelse med enkäten 2002

Alla frågor är inte direkt jämförbara med varandra eftersom formuleringarna kan skilja sig något åt i de olika enkäterna, till exempel så har utformningen av frågorna om personalen, tjänsterna och verksamheten under sektion C omändrats från graderingar till påståenden. Den första enkäten grundar sig på ett slumpmässigt urval där en förhållandevis jämn fördelning mellan de olika produktionsinriktningar inte beaktats vid utskicket och de variationer som förekommer kan bero på att någon grupp varit underrepresenterad, inte funnits med i urvalet eller inte besvarat enkäten. Årets enkät täcker även in ickebrukare medan enkäten från år 2002 vände sig enbart till kunder.

Idag anger fler att det känner till hushållningssällskapet väldigt bra och en större del har även varit i kontakt med verksamheten ”ofta”, det vill säga mer än fyra gånger under de senaste 12 månaderna. Andelen som inte känner till sällskapet och deras verksamhet har minskat, men ändå uppger en större andel i årets undersökning att de inte varit i kontakt med eller blivit kontaktad av sällskapet.

Figur 17 Kännedom om hushållningssällskapet och kontakt med sällskapet åren 2002 och 2004

	2002*	2004
Hur väl känner du till Ålands hushållningssällskap	%	%
1. Väldigt bra	6,6	10,9
2. Ganska bra	80,0	50,0
3. Ganska dåligt	6,6	37,0
4. Känner inte till	6,6	2,2
* utskick endast till kunder		
Kontakt med/kontaktad av hushållningssällskapet de senaste 12 månaderna		
1. Ja, ofta	7,1	14,9
2. Ja, ibland	78,5	57,4
3. Nej	7,1	27,7

På basen av jämförelserna kan konstateras att stödansökningarna ökat i antal och

generationsväxlingstjänster inte efterfrågats i större utsträckning på senare tid. Företagshälsovård efterfrågades inte i den tidigare undersökningen medan tjänsten på basen av årets undersökning nog har nyttjats. De produktionsinriktade tjänsterna har inte använts i stor utsträckning enligt enkäten från år 2002, men det beror troligen på det faktum att någon produktionsinriktning varit underrepresenterad i urvalet. De tjänster som användes mest på basen av undersökningen från år 2002 var EU-stöd rådgivning och miljöstödsutbildning och inom produktionsrådgivningen var det djurregistrering och växtodlingsrådgivningen. I årets enkät är det fler som använt sig av växtodlingsrådgivningens och trädgårdsrådgivningens tjänster. Inom de olika ekonomi- och företagstjänsterna har lantbrukarna använt i princip samma typ av tjänster, det vill säga hjälp med bokföring, beskattning och EU-stödansökningar. Lönsamhets- och resultatanalyser har tillsammans med planering av marknadsföringen varit de tjänster som under båda jämförelseåren inte använts eller bara använts av ett fåtal kunder.

I årets undersökning har flera av lantbrukarna valt att använda uttrycket ”stämmer bra” för att beskriva vad de anser om personalen och de tjänster hushållningssällskapet tillhandahåller. Dock är det färre som anser att påståendet ”stämmer bra” kan användas för att beskriva verksamheten än år 2002. I årets undersökning har lantbrukarna valt att sprida sina åsikter och många har även valt att använda ”stämmer i viss mån”, vilket troligen beror på att uttrycket uppfattas mindre negativt än uttrycket ”bristfällig”. Ser man på den allmänna betygssättningen så fick hushållningssällskapet år 2002 betyget 7,9 och i årets enkät betyget 7,8. Kundernas uppfattningar om sällskapet från år 2002 till idag är i princip oförändrade. Det finns trots det goda betyget utrymme att förbättra den allmänna synen på hushållningssällskapets verksamhet.

Figur 18 Erfarenheter av hushållningssällskapet åren 2002 och 2004

Erfarenheter av hushållningssällskapet (gradering 4-0)	2002*		2004*		2002* bristfällig	2004* stämmer i viss mån	2002* väldigt bristfällig	2004* stämmer inte alls
	väldigt bra	stämmer bra	ganska bra	stämmer ganska bra				
Personalen vänlig	50,0	75,7	42,9	21,6		2,7		
Personalen anträffbar	7,1	47,2	78,6	41,7		11,1		
Personalen tjänstvillig	42,9	73,0	50,0	21,6		5,4		
Personalen kompetent	28,6	54,3	57,1	34,3		11,4		
Tjänster motsvarar behov	53,8	61,1	30,8	27,8		11,1		
Tjänster tydliga	36,4	50,0	36,4	34,4		15,6		
Tjänster prisvärda	27,3	37,5	36,4	31,3	9,1	31,3		
Tjänster tidsenliga	36,4	41,2	45,5	47,1		11,8		
Tjänster motsvarar lantbrukets utveckling	36,4	36,4	45,5	42,4		15,2	6,1	
Verksamhet agerar sakkunnigt	61,5	42,4	46,2	48,5		9,1		
Verksamhet agerar förtroendeingivande	61,5	44,1	30,8	44,1		11,8		
Verksamhet utvecklas rätt	46,2	59,4	38,5	21,9		15,6	3,1	

8. En jämförelse med andra hushållningssällskap

För att få en bild av hur hushållningssällskapets verksamhet ter sig i allmänhet har en jämförelse med två andra hushållningssällskap gjorts. De sällskap som valts ut till jämförelsen är Finska Hushållningssällskapet i Åbo (FHS) och Gotlands Hushållningssällskap (GHS). Valet av dessa hushållningssällskap grundar sig på att det inom dessa områden finns vissa parametrar som överensstämmer med åländska förutsättningar. Gotland används ofta som jämförelse eftersom förutsättningarna delvis är de samma som för Åland, det vill säga Gotland är en geografiskt åtskild enhet med liknande klimat och ö-förhållanden. Valet av hushållningssällskapet i Åbo beror på att det till medlemsantal och verksamhet är det minsta hushållningssällskapet i Svenskfinland och sålunda bäst motsvarar den verksamhet som Ålands Hushållningssällskap bedriver. Vid jämförelsen har ett antal frågor om verksamheterna ställts till direktörerna för de båda hushållningssällskapen.

8.1 Hushållningssällskapet i Åbo

Medlemsbasen i FHS består av personliga medlemmar och antalet är i dagsläget drygt 1 100 medlemmar och utgörs till större delen av personer som idkar lantbruk i någon form. FHS grundat år 1797 är det nästäldsta hushållningssällskapet i Sverige-Finland sammanslutningen och har många likheter med Gotlands Hushållningssällskap som är det äldsta sällskapet. Den verksamhet som FHS bedriver finansieras i princip på tre olika sätt. Verksamheten ansöker om ett årligt statligt verksamhetsbidrag som fördelas av SLF till de tre hushållningssällskapen i Svenskfinland och för verksamhetsåret 2003 utgjorde detta cirka 20 procent av verksamhetens totala kostnader. Bidraget tilldelas för verksamhet som bedrivs inom de målområden som staten har definierat (bland annat miljö, kvalitet och ekonomi) och är uppdelat i ett basbelopp och i ett prestationsbelopp som baseras på olika fördelningsnycklar, till exempel antalet rådgivningsbesök.

Den andra finansieringskällan utgörs av de verksamhetsintäkter som inflyter främst från rådgivningsverksamheten och står för cirka 45 procent av de totala kostnaderna. De största intäkterna ger den rena konsultationen i form av odlingsplaner, ekonomiplaner och den tid man säljer till andra projekt (bland annat utredningar och utverkandet av miljö- och landskapsvårdsplaner). Även föreläsningssintäkter från föreläsningar runtom på skolor i Åbotrakten är viktiga för att täcka verksamhetens kostnader. Just rådgivningsintäkterna är den finansieringsform sällskapet sätter störst vikt vid, eftersom statsbidragen legat på en konstant nivå under flera år. Den tredje biten, för att täcka verksamhetens kostnader, är intäkter från den placeringsverksamhet som sällskapet bedriver. En obetydlig sista del för att finansiera verksamheten är slutligen den medlemsavgift som uppbärs, men den täcker i princip bara kostnaderna för de

medlemsutskick som görs under verksamhetsåret.

FHS har nio anställda och erbjuder rådgivning inom växtodling (två rådgivare som ger råd i huvudsak om odlingsteknik), trädgårdsrådgivning (en rådgivare inom områdena växthus, friland och bär/frukt), husdjursrådgivning (1,5 anställda inom mjölkgårdsrådgivning och kokontroll), ekonomirådgivning (en anställd) och miljö- och landskapsvård, samt grönområdesplanering (en konsult som gör planer på allt från privata trädgårdar till mässområden). Slutligen är en kanslist och en direktör anställda för att sköta det administrativa.

Kundunderlaget har legat konstant på cirka 450 kunder per år och den rådgivning som varit framgångsrik är grönområdesplaneringen, miljö- och landskapsvård är stödberättigat och efterfrågan har delvis på grund av detta ökat under senare år. Någon egentlig marknadsföring har man inte satsat på, eftersom kundtillströmningen upplevs vara bra. Det man i dagsläget vill utveckla är den individuella rådgivningen med betoning på mera intensiv lantbruksbaserad rådgivning, men projektet är i sin linda ännu. Vid prissättningen av tjänsterna har sällskapet övergått alltmer till timdebitering istället för fasta priser och priser enligt areal, man upplever att timdebitering utgör en rättvis debiteringsgrund. FHS har inte möjlighet att erbjuda alla rådgivningskategorier till sina kunder och samarbetar därför flitigt med bland annat Region Åboland som har företagsrådgivare och landsbygdsutvecklare anställda och med ProAgria Maaseutukeskus i Åbo som har en mera utvecklad rådgivning på tekniksidan, kunderna erbjuds sålunda tjänster över verksamhetsgränserna.

Interreg-projekten har minskat i omfattning och sällskapet går ogärna in som huvudägare eftersom man anser att det är ansträngande att stå som finansiär och ligga ute med pengar långa tider. Den avkastning som fås från projekten anser de är den arbetstid som gör att man uppnår full sysselsättning för sina anställda och den administration som kan säljas till projektet.

8.2 Gotlands Hushållningssällskap

Sällskapet som grundades år 1791 är Sveriges äldsta hushållningssällskap och har cirka 3 200 personliga medlemmar, allt från lantbrukare till tjänstemän. Verksamheten finns i anslutning till lantbruksgymnasiet och rådgivarna föreläser där ibland. Sällskapets viktigaste intäktskälla är rådgivningsintäkterna för de konsultuppdrag rådgivarna utför, men man ansöker även om ett kommunalt bidrag för varje verksamhetsår. Storleken på beloppet eller att bidraget erhålls är inte givet från år till år. Sällskapet har också kapitalinkomster från fastigheter och fonder samt medlemsintäkter för att få verksamheten att gå runt.

Sällskapet har tre anställda växtodlingsrådgivare, som ger råd om både konventionell och ekologisk odling, en husdjursrådgivare vars verksamhet riktar sig främst mot hästnäringen (hästavel och foderstater), en trädgårdskonsulent som specialiserat sig på villaträdgårdar och offentliga utemiljöer, en landsbygdsutvecklare, tre anställda inom administrationen och en anställd för olika projekt. Utöver de rådgivare som är anställda av GHS så har man ett samarbete med Stockholm och Uppsala Hushållningssällskap för att kunna erbjuda sina kunder rådgivning om täckdikning och våtmarker samt byggnadsplanering. EU stödansökningar sköter alla rådgivare och man använder sig av ett dataprogram som optimerar lantbrukarens stöd. Vidare så administrerar GHS också avbytarverksamheten och har omkring 15 timanställda avbytare, avbytaravgiften står lantbrukarna själva för. Det man i dagsläget inte kan erbjuda sina kunder är ekonomirådgivning och för att lösa detta har man funderat på att kombinera tjänsten som landsbygdsutvecklare och ekonomirådgivare, eftersom tjänsten som landsbygdsutvecklare idag inte är en heltidstjänst.

GHS har även i dagarna tagit över fältförsöksverksamheten från statens lantbruksuniversitet, tanken är att de försök staten och övriga även i fortsättningen beställer skall finansiera verksamheten och att försöksresultaten skall komma de gotländska odlarna tillgodo. Sällskapet har också ett nära samarbete med till exempel Gotlands ekologiska odlare och Gotlands Husdjursföreningen, som administrerar semin- och kokontrollverksamheten på Gotland.

Sällskapet erbjuder sina kunder att ansluta sig till en individuell rådgivning, i dagsläget har man cirka 40 anslutna till detta avtal vilket innebär att de får markkartering, växtodlingsplaner, gårdsbesök och växtodlingsbrev kontinuerligt under året. Efterfrågan på den individuella rådgivningen har ökat från år till år. Vissa har valt att endast erhålla de växtodlingsbrev¹⁵ som publiceras löpande av GHS och man har för tillfället ca 410 prenumeranter. Några större marknadsföringskampanjer har inte genomförts utan sällskapet brukar delta i olika lantbruksdagar för att göra verksamheten mera känd. Filosofin är att man finns till för lantbrukaren och dennes familj och då blir insatserna ofta behovsanpassade och utbudet sker mycket efter vad kunderna efterfrågar. Prissättningen av tjänsterna är uppdelad så att för abonnemangen, den individuella rådgivningen eller växtodlingsbreven betalas ett fast pris och för tillfällig rådgivning betalas enligt timdebitering.

¹⁵ Brevet innehåller bl a försöksresultat och annan aktuell information som lantbrukaren har nytta av.

8.3 Likheter och olikheter

Medlemskapet är ett av de områden där det åländska hushållningssällskapet skiljer sig från de två övriga sällskapen. Hushållningssällskapet på Åland har endast organisationer/föreningar som medlemmar och då främst lantmannagillen. De övriga sällskapens medlemsavgifter i Finland och på Gotland är beloppsmässigt ungefär på samma nivå som Ålands Hushållningssällskaps medlemsavgift. Medlemsantalet är dock större i de övriga sällskapen eftersom sällskapen har även personliga medlemmar.

Ser man på hur verksamheterna är uppbyggda kan vissa olikheter skönjas, eftersom förutsättningarna också varierar beroende på var sällskapet verkar. Åland är det enda sällskapet i jämförelsegruppen som har en egen ekologisk rådgivare. På Gotland är det bland annat växtodlingsrådgivaren som sköter om den ekologiska odlingsrådgivningen och då i samarbete med Gotlands ekologiska odlare. Antalet KRAV-anslutna gårdar på Gotland var år 2003 164¹⁶ och arealen utgjorde 7 899 hektar av totalt cirka 86 000 hektar (cirka 9 procent av totala åkerarealen). På Åland utgjorde andelen ekologiskt odlad åkermark år 2002 kring 1 400 hektar och stod för cirka 10 procent av den totala åkerarealen och antalet lägenheter som omfattades av kontrollsystemet för ekologisk produktion uppgick till 95. I egentliga Finland uppgick antalet lägenheter som omfattas av kontrollsystemet för ekologisk produktion samma år till 418 men arealen utgör ändå bara cirka 5 procent av den totala åkerarealen. FHS har ingen egen rådgivning inom ekologisk odling vilket de två övriga svenskspråkiga hushållningssällskapen i Finland har, det vill säga de i Österbotten och Nyland. En annan konsultverksamhet eller rådgivningskategori som de båda andra hushållningssällskapen också har är grönområdesplanering, där konsulten planerar allt från offentliga utemiljöer till privata trädgårdar. Både på Gotland och i Åbo tycks denna verksamhet gå bra och genererar både arbete och intäkter till verksamheten.

De båda sällskapen har också en skild ekonomisk rådgivare i motsats till Åland där ekonomirådgivaren och verksamhetsledaren varit en och samma person. Nackdelen med denna kombination är att sysslorna har ganska olika utgångspunkt, verksamhetsledaren skall planera för verksamheten och ha personalansvar medan ekonomirådgivaren skall sköta rådgivningen utåt mot kunderna. Båda uppgifterna har tagit mycket tid i anspråk, eftersom en ny verksamhet kräver mycket arbete för att hitta sina verksamhetsformer, samtidigt som det varit en stor efterfrågan på hjälp med bland annat investeringsstöd. En förändring har delvis redan skett i och med att Ålands Hushållningssällskap från och med i år anställt en verkställande direktör som inte skall verka som ekonomirådgivare och tjänsten som ekonomirådgivare kommer att tillsättas i ett senare skede.

Prissättningsbilden är svår att jämföra eftersom Gotland inte har någon egentlig prislista

¹⁶Av de 164 gårdarna var 123 helt och 41 delvis omlagda enligt Gotland i siffror 2003.

att utgå från utan endast riktpriiser. En jämförelse av priserna tjänst för tjänst är inte helt rättvisande eftersom det är svårt att bedöma vad som ingår i de olika tjänsterna, men en liten prisjämförelse för tjänsten markkartering visar hur olika strukturen kan se ut.

Figur 19 Prisjämförelse för tjänsten markkartering mellan de olika hushållningssällskapen

Markkartering		
<i>Gotlands Hushållningssällskap*</i>	<i>Finska Hushållningssällskapet</i>	<i>Ålands Hushållningssällskap</i>
Fast avgift 150€ (1 400 SEK) + 16€/prov (150 Sek/prov)	Grundavgift 50€/gård + 4,20€/prov Startavgift 20€	20€/timme (demonstration och utlåning av borr gratis).
Rådgivning 1 timme ingår (Provtagning med GPS, grund för gödsling och kalkning)		
* Riktpriiser enligt uppgifter från Gotlands Hushållningssällskap.		

Gotland betonar ett aktivt medlemskap genom att erbjuda olika prenumerationer och abonnemang i form av växtodlingsbrev och individuell rådgivning inom de olika rådgivningssektorerna. Timdebiteringen, enligt riktprislistan är från 65 € och uppåt per timme exklusive moms¹⁷. För Hushållningssällskapet i Åbo ligger timdebiteringen på ungefär 45 € exklusive moms för olika rådgivningstjänster, ibland tas också en minimiavgift om två timmar eller en startavgift på 20 €. På Åland är timdebiteringen för olika tjänster ca 20 € per timme exklusive moms. Att jämföra taxorna rätt över ger inte en riktigt rättvis bild eftersom arealstorleken och böndernas ekonomiska förutsättningar bör iakttas. I Egentliga-Finland är medelåkerarealen cirka 36 hektar medan den på Åland är cirka 21 hektar. Antalet lantbrukslägenheter i Egentliga-Finland¹⁸ uppgår till drygt 8 000 medan det på Åland finns drygt 600. Gotland har en medelåkerareal på cirka 49 hektar och antalet lantbruksföretag är drygt 1 700. I Finland och på Åland är priserna inte uträknade enligt full kostnadstäckning, eftersom verksamheterna får stöd från staten respektive landskapet, vilket kan vara en delförklaring till att timdebiteringen för Gotlands del ligger något högre.

En översikt över prissättningsstrukturen visar att GHS och FHS som bedrivit verksamhet under en lång tid har en mera utvecklade prissättning. Gotland tillämpar timdebitering förutom för de kunder som anslutit sig till ett abonnemang, medan FHS ännu har fasta priser för bland annat deklarerationer, ekonomiska uppföljningar med MATU-programmet¹⁹ och olika grönområdesplaneringar, men planerar enligt direktören att alltmer övergå till timdebitering. En fördel med att använda

¹⁷ Prisexemplen är från Uppsala och Stockholms Hushållningssällskap, men jämförbara i viss mån enligt Gotlands Hushållningssällskaps direktör med den reservering att arealen per lantbruk är större i Mälardalen vilket möjliggör en något högre prissättning.

¹⁸ Egentliga-Finland innefattar både finsk- och svenskspråkiga lantbruk och FHS vänder sig i princip till den svensktalande delen av lantbrukarna.

¹⁹ MATU står för resultaträkning i mjölkproduktion där olika parametrar läggs in för att ett resultat skall fås och även möjliggöra jämförelse mot övriga mjölkgårdar.

abonnemangsprissättning är att den telefonrådgivning som idag i princip är kostnadsfri för de åländska lantbrukarna då kunde kalkyleras in i enhetspriset.

Åsikter om prissättningen är delade bland dem som intervjuats i samband med utvärderingen. Några anser att det inte finns utrymme för någon höjning, andra anser att det kanske borde tas ut högre priser för sådant som efterfrågas mycket och andra anser att tjänsterna borde vara avgiftsfria. En diskussion om höjda priser är därmed kanske inte rätt infallsvinkel om hur en större självfinansiering skall uppnås. Diskussionens utgångspunkt borde istället vara hur produkter och tjänster kan utvecklas. Jämförelsen med de övriga sällskapen och då främst det gotländska ger vid handen att det finns möjligheter att bredda sortimentet. Samarbetet med försöksstationen och de försöksresultat som där publiceras tillsammans med annan information kan vara en bra utgångspunkt för att kontinuerligt erbjuda lantbruksföretagen bland annat växtodlings-, ekologiska- och trädgårdsbrev. Gotlands Hushållningssällskap har cirka 40 fasta kunder anslutna till sina individuella rådgivningspaket, fördelen med paketen är att det är lättare att planera verksamheten eftersom antalet besök och planer är fastslaget på förhand, dessutom ger de möjlighet till en mera långsiktig rådgivning och tillfälle att bygga in till exempel både ekonomi- och ren produktionsrådgivning i ett och samma paket.

9. Slutsats och rekommendationer

9.1 De övergripande målsättningarna i resultatavtalet 2003

Huvudsyftet med utvärderingen har varit att se om Ålands hushållningssällskap bidrar till att uppfylla de övergripande målsättningarna i resultatavtalet. Dessa är ökad lönsamhet hos enskilda landsbygdsföretag, bibehållen sysselsättning på landsbygden, bibehållna öppna landskap, hållbar lantbruksproduktion och att utveckla företaget på landsbygden och i skärgården.

Ökad lönsamhet hos enskilda landsbygdsföretag

Ekonomirådgivningen har under de flesta verksamhetsår haft många investeringsstödansökningar, och likviditetskalkyler i samband med dessa som en av huvuduppgifterna. EU-stödansökningarna växer i betydelse från år till år och det finns i dagsläget små förutsättningar att bedriva ett lantbruksföretag utan stöd. Vid diskussion med en av rådgivarna framkommer att lantbruket inte är något som man satsar på om det inte finns en naturlig koppling till näringen, det vill säga att lantbrukaren exempelvis tar över genom generationsväxling. Sannolikheten att få igen det kapital som investerats i lantbruket är så pass liten att utan investeringsstöden torde ingen satsa på att driva ett lantbruksföretag på heltid. Inkomsterna från gårdsbruk har också minskat mellan åren 1999 och 2000 till förmån för ökade löneinkomster från verksamhet utanför jordbruket. EU-stödansökningsförfarandet kommer troligtvis inte att förenklas trots nytt stödsystem, vilket betyder att dess betydelse som rådgivningskategori på sikt inte minskar, utan tvärtom kanske ökar under en övergångsperiod.

Det har framkommit förslag om att rådgivningen borde komma in i ett tidigare skede redan innan lantbrukaren tagit ett investeringsbeslut. Det har också framkommit önskemål om en mera individuell och intensiv rådgivning där ett helhetsgrepp om lantbruksföretaget kunde fås. Hushållningssällskapet har en bra och ökande rådgivning i samband med stödansökningarna. Stödrådgivningen är ett viktigt element idag och ser man dessutom till den aspekten att den utgör en avsevärd intäktskälla är det svårt att argumentera emot stödrådgivningens fortsatta existens. Diskussioner om lantbruket startar och utmynnar ofta i en diskussion om stöd och därför borde inriktningen på verksamheten idag mer fokuseras mot ren produktionsrådgivning och företagsbaserad rådgivning var lönsamhetsaspekter, marknadsföring och verksamhetsplanering framkommer tydligare. Även om det till stor del är kundernas efterfrågan som styr utbudet kan en effektivare marknadsföring av nya tjänster göra att inriktningen på rådgivningen kan förändras. Rådgivningen bör vara så bra att avgiften känns låg i förhållande till nyttan med tjänsten.

Hushållningssällskapet borde sträva till att utveckla och upprätta en databas för produktions- och lönsamhetsuppföljningar inom lantbruksföretagen för att benchmarking mot övriga lantbruksföretag kunde göras. De åländska produkterna avsätts till stor del på den finska marknaden och att då kunna jämföra sig mot lantbrukare i övriga Finland kan ge vägledning om vilka insatser inom lantbruket man bör fokusera på och förbättra.

Bibehållen sysselsättning på landsbygden

Den statistik som finns tillgänglig om jordbruket på Åland visar att sysselsättningen inom lantbruket minskat. Årets enkät till lantbrukarna visar också att andelen halvtidssysselsatta inom lantbruket har ökat till förmån för andelen heltidssysselsatta, då en jämförelse med idag och för fem år sedan görs. Medelåldern hos den åländske lantbrukaren är hög och de yngre åldersklasserna underrepresenterade som ägare till lantbrukslägenheter.

Arbetsplatsförsörjningen inom landskommunerna (landsbygden och skärgården) har från år 1998, då den var 62,6 procent, ökat till 63,3 procent år 2000. Landsbygden har ökat sin arbetsplatsförsörjningen medan skärgården minskat från 69,6 procent till 67,2 procent under samma tidsperiod. Även om de som är bosatta på landsbygden i mindre utsträckning idag arbetar heltid inom lantbruket har arbetsplatsförsörjningen på landsbygden inte sjunkit utan höjts.

Att avgöra om hushållningssällskapet bidrar till att uppnå målsättningen med bibehållen sysselsättning på landsbygden är svårt, eftersom målet är på en alltför övergripande nivå. Hushållningssällskapets uppgift torde vara att arbeta för lantbrukarnas möjligheter att bedriva lantbruksföretaget på heltid och diversifiera sin verksamhet och därmed kunna både arbeta och bo på landsbygden vilket finns angivet som en av verksamhetens målsättningar. Den allmänna sysselsättningen på landsbygden kan bibehållas även genom att förmå fler företag från andra branscher att förlägga sin verksamhet på landsbygden, vilket inte ligger inom hushållningssällskapets kompetensområde.

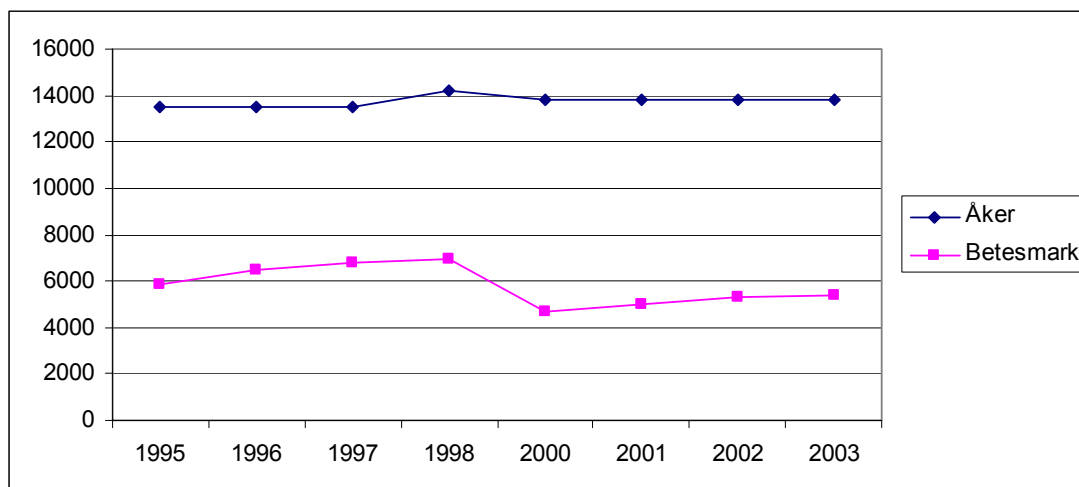
Bibehållna öppna landskap

Lantbrukarnas jorddisponering har totalt sett minskat under åren 1995 till 2003, från 73.800 hektar år 1995 till 56.200 hektar år 2003, främst är det fråga om en minskning av skogsmark och övrig mark. Åker i odling har under samma period ökat och betesmarken har efter en uppgång under åren 1996-1998 minskat något för att från år 2000 öka igen. Gårdar med djurhållning²⁰ har totalt sett minskat i antal under åren, men ändå har antalet gårdar med köttdjur, hästar och får ökat under dessa år till förmån för mjölk-, svin- och fjäderfågårdar som minskat i antal.

²⁰ Gårdar enligt huvudproduktionsinriktning.

Figur 20 Lantbrukslägenheternas jorddisponering i hektar 1995-2002

(Källa: Lantbruksstatistisk årsbok)

Husdjursrådgivningen omfattar i princip alla husdjurskategorier men mest har rådgivningen varit riktad till gårdar med mjölkkor och övrig nötboskap. Ett bra samarbete med färrådgivningen som sköts av Ålands Fåravelsförening är nödvändigt för att ovanstående mål skall kunna uppnås eftersom som färnäringen är en viktig del av den betande boskapen. Från och till har betesmarker förmedlats mellan får- och nötboskapsägare och samarbetet mellan rådgivningsorganisationerna kunde utvecklas ännu mer för att all tillgänglig betesmark skulle nyttjas. Den ökande hästnäringen ställer också krav på utökade beten och här är hushållningssällskapets kunskap om det åländska lantbruket viktig för att en smidig förmedling av betesmarker skall kunna upprätthållas.

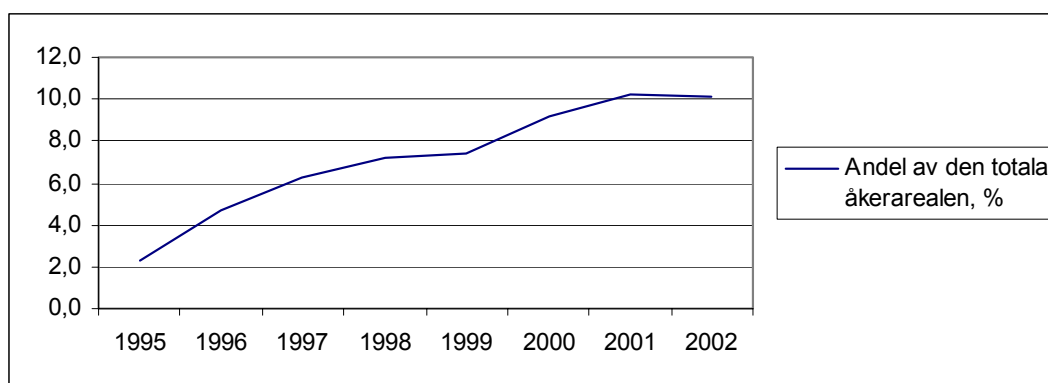
Hållbar lantbruksproduktion

Den ekologiska rådgivningen har under senare tid inriktats mer mot marknadsföringsfrågor och i enkäten har lantbrukarna uppgett att de gärna vill få en ökad rådgivning i omlägningsplanering och andra produktionsinriktade tjänster. Ekologisk rådgivning blev år 2000 en egen rådgivningskategori. Andelen ekologiskt odlad åkerareal av den totala åkerarealen har ökat stadigt från år 1995 och fram till år 2002 och den största ökningen var i slutet av 90-talet. För att klargöra effekterna av rådgivning inom ekologisk marknadsföring och produktion är dock inte andelen ekologiskt odlad åkermark tillräcklig som indikator. Att även ta fram statistik om produktionsutfallet för några av de viktigare ekologiska grödorna skulle ge en mera nyanserad bild över hur utvecklingen av hållbar produktion inom lantbruknäringen ser ut. Bland de större hindren för att producera ekologiska produkter är att de åländska volymerna är små och det krävs större volymer för att vara konkurrenskraftig på andra marknader än den åländska. För att överbrygga de hinder som finns och få en

fungerande och lönsam ekologisk produktion krävs att någon arbetar aktivt med dessa frågor.

IP produktion, det vill säga integrerad produktion, där mängden bekämpningsmedel minimeras är ett alternativ till ekologisk odling. De flesta frukt- och bärödlarna på Åland odlar enligt IP. Lantbrukare som bedriver IP odling har minskat något i antal under åren, medan åkerarealen som odlas enligt IP har ökat. IP odling bedrivs inte inom annan växtodling och existerar i praktiken inom grönsaksodlingen genom de lantbrukare som producerar för att leva upp till märket ”Inhemskt Rent”.

Figur 21 Utveckling av andelen ekologisk odlad åkermark i förhållande till den totala åkerarealen 1995-2002 (Källa: Statistisk årsbok för Åland)

I nuläget är det den ekologiska rådgivaren som bedriver förhandlingar med förädlare och återförsäljare. Om målet med hållbar lantbruksproduktion skall kunna uppnås måste någon arbeta bort de hinder, i form av bland annat för små volymer och avsättning av produkter, som finns och även ge lantbrukarna den rådgivning de behöver för att lägga om sin produktion. Därmed inte sagt att dessa uppgifter, det vill säga både marknadsföringen och förhandlingar samt ren produktionsrådgivning skall skötas av en och samma person.

Utveckla företagandet på landsbygden och i skärgården

Diversifiering är ett sätt att sprida sina risker och förutsättningar i en föränderlig lantbrukssektor. Landsbygdsutvecklaren, som har landskapstyrelsen som huvudman, har under åren arbetat med bland annat projekt som berör landsbygdsturismen och bedriver utveckling av företagandet på en mera övergripande nivå, genom att initiera olika projekt. Ekonomirådgivarens arbetsinsats har riktats mot stödansökningshjälp. För att i större utsträckning uppnå de övergripande målsättningar som finns i resultatavtalet bör utgångspunkten i rådgivningsverksamheten starta med ekonomirådgivning, som arbetar med kostnadseffektivitet och företagsutveckling för det enskilda lantbruksföretaget. De

övriga rådgivarna tas sedan in efter behov för att täcka den viktiga produktionsrådgivningen. Genom att samarbeta med förädlingsorganisationer och landsbygdsutvecklaren kan rådgivningen mera aktivt påverka utvecklingen av det åländska lantbruket och dess verksamhetsförutsättningar. En samlad kraft har bättre möjligheter till en stark utveckling av landsbygden och de förutsättningarna finns delvis redan genom att flertalet av organisationerna finns vid Landsbygdscentret.

9.2 Andra målsättningar

Utvärderingens syfte är även att visa om utbetalda verksamhetsbidrag ger förväntad avkastning och att se om verksamheten är välanpassad till de åländska förhållandena och till reformer som är aktuella inom EU och inom den nationella jordbrukspolitiken. Den skall även försöka bedöma om värdet av de offentliga medel som ges till verksamheten ger acceptabel samhällsekonomisk avkastning.

Den renodling av rådgivningsverksamheten som möjliggjordes genom utlokalisering till Landsbygdscentret år 1996 har förbättrat möjligheterna till att samla mycket av fackkunskapen i en och samma organisation. Antalet kunder har ökat under åren och uppskattningsvis har ungefär hälften av alla gårdar använt sig av rådgivning i någon form. Lantbrukarna upplever också att det är positivt att kunna uträtta flera saker samtidigt då många av de tjänster lantbrukaren använder finns inom samma område.

Ålands Hushållningssällskap har under åren utvecklat ett relativt bra samarbete med olika förädlingsorganisationer och intresseföreningar och därmed kunskap om det åländska lantbrukets förutsättningar produktionsmässigt. Fårnäringen är ett exempel där ett samarbete mellan lantbrukare, förädlingsorganisation och rådgivning har resulterat i en produktion som kvalitetsmässigt håller hög standard.

EU-utvidgningen och den förestående förändringen av stödsystemen kommer att påverka det åländska jordbrukets lönsamhetsförutsättningar och då troligtvis i negativ riktning. Sällskapets uppgift som rådgivare kommer att bli än mera viktig för att det åländska lantbruket skall hitta nya och lönsamma verksamhetsformer. Ett steg för att utveckla verksamheten har hushållningssällskapet redan tagit i och med att tjänsten som verksamhetsledare och ekonomirådgivare inte längre kombineras och genom att det finns förslag på att utreda hur ekonomirådgivningen bör se ut i framtiden.

Sällskapets starka sida är den bredd rådgivningstjänsterna erbjuder. I den mån utvecklingen av det åländska lantbruket går mera mot specialisering kommer behovet av specialkunskap inom produktionsrådgivningen att öka. Att ta in konsulter utifrån i större utsträckning än bara gällande frukt- och bärrådgivningen kan vara en framtida

utveckling. I dagens läge uppnår man en täckningsgrad på cirka 30 procent av kostnaderna för dessa tjänster medan kostnadstäckningen för verksamhetens totala kostnader uppgår till ungefär 22 procent. En basverksamhet som sköter de löpande kontakterna med lantbrukarna inom den allmänna produktionsrådgivningen och ekonomirådgivningen är bra att upprätthålla, men att utöka möjligheterna för att ta in specialistkunskap utifrån är något som rådgivningen bör utnyttja i högre grad i framtiden.

9.3 Alternativa möjligheter

Ger de bidrag som utbetalas till hushållningssällskapets verksamhet förväntad samhällsekonomisk avkastning? För att besvara frågan bör dagens verksamhet och dess utformning ställas mot alternativa tillvägagångssätt.

Det har under utvärderingens gång framkommit rätt tydligt att den modell som användes innan 1996 inte var helt tillfredsställande. Mångfalden inom rådgivningen till lantbrukarna gjorde att en samlad bild av lantbruket på Åland var svår att upprätthålla. EU inträdet förde med sig en mera komplex verklighet för lantbruket och rådgivningsverksamheten fick ge vika för en växande myndighetsutövning inom landskapets rådgivning. Samtidigt medförde även de förändrade villkoren med bland annat marknadsprissättning av lantbruksprodukter att adekvat rådgivning var viktig för att lantbruket skulle uppnå lönsamhet och omläggning av lantbruket mot lönsammare produktionsinriktningar skulle kunna ske. En återgång till en mera utspridd rådgivning ter sig därför inte i dagens läge som någon ändamålsenlig lösning.

Ett annat alternativ skulle vara att lägga ut större delen av rådgivningsverksamheten på konsulter, det vill säga hushållningssällskapet agerar förmedlare av konsulttjänster som köps in utifrån. Med tanke på det kontaktnät hushållningssällskapet skapat under åren både öster- och västerut finns det goda förutsättningar för att detta skulle fungera bra. Verksamheten på Åland skulle då inte behöva vara lika omfattande som idag, och möjligheten till att kunna få råd av specialister inom alla produktionsinriktningar skulle öka. Det negativa i att köpa in större delen av verksamheten utifrån är att de kontakter sällskapet har skapat inom den åländska lantbruksektorn troligen skulle bli svåra att upprätthålla och utveckla. Samtidigt riskerar man förlora det nätverksbyggande som sker mellan olika aktörer och även det övergripande perspektiv över landsbygdsnäringsen som hushållningssällskapet har.

Ett tredje alternativ är att konkurrensutsätta verksamheten, men övriga organisationer och företag skulle knappast kunna eller vilja utöka sin rådgivning för att tillgodose lantbrukarnas rådgivningsbehov, eftersom rådgivningen troligen skulle bli för kostsam.

Redan idag anser organisationer och företag inom landsbygdsnäringsen att det är bra att kunna hänvisa till hushållningssällskapet. Åland är ett avskilt område och småskaligheten gör det svårt att uppnå en sund konkurrens. Det finns inte kundunderlag nog för att ge utrymme för flera specialister inom samma rådgivningsområde.

9.4 Samlade rekommendationer

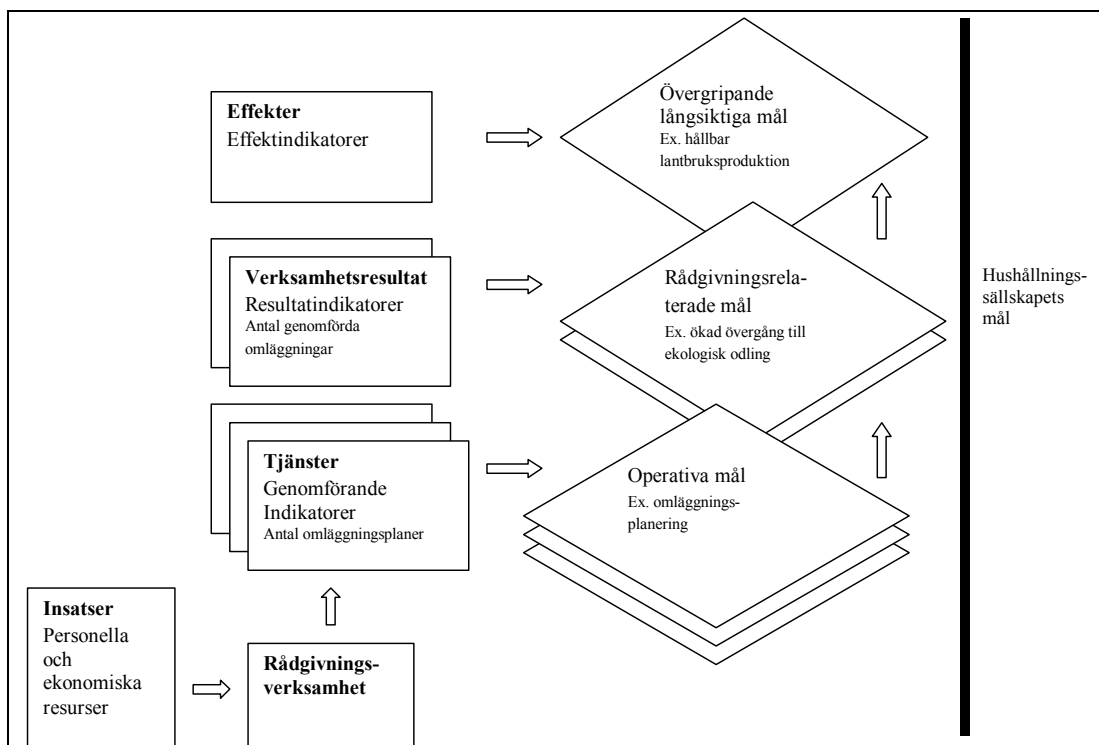
Verksamheten har under åren 1996 till 2003 i Hushållningssällskapets regi utvecklats i positiv riktning och i den form verksamheten bedrivs idag fungerar den i stort sett bra. Det finns alltid utrymme för förbättringar och förändringar för att bättre svara mot de mål som finns uppsatta för verksamheten och de rekommendationer som följer är indelade från mera övergripande till mera specifika rekommendationer.

Enligt utvärderarens uppfattning bör därför följande rekommendationer övervägas och beaktas inför framtiden:

I. *En genomgång av resultatavtalet och dess målsättningar bör göras av landskapsstyrelsen i samråd med hushållningssällskapet.* Nu finns ingen tydlig målstruktur, och ett glapp uppstår mellan de övergripande målsättningarna, som är för övergripande för att bara omfatta den verksamhet hushållningssällskapet bedriver, och de mera uppgiftsspecifika målen, som är specificerade enbart för de enskilda rådgivningskategorierna. De verksamhetspecifika mål som skall ange riktningen för hela verksamheten saknas nästan helt och täcker bara in ett fåtal av de övergripande målsättningarna. Genom att definiera målen för verksamheten blir de övergripande målen tydligare vilket gör det lättare att bedriva verksamhet enligt de riktlinjer som landskapsstyrelsen i samråd med hushållningssällskapet satt upp.

De övergripande målen skall ses som de mål landskapsstyrelsen satt upp för jordbruket som helhet, medan de rådgivningsrelaterade målen skall ange hur hushållningssällskapet bör agera för att uppnå de övergripande målen. De operativa målen skall ses som uppgifter hushållningssällskapet skall ägna sig åt för att nå de rådgivningsrelaterade målen. Om det övergripande målet är exempelvis hållbar lantbruksproduktion bör de rådgivningsrelaterade målen vara bland annat ökad övergång till IP odling och ekologisk odling och de operativa målen exempelvis antal gårdar som gjort omlägningsplaner. I ett rådgivningsrelaterat mål ingår det flera operativa mål och i ett övergripande mål ingår det flera rådgivningsrelaterade mål.

Figur 22 En modell för hur resultatavtalet kunde utformas

II. *En bättre uppföljning av de årliga resultatavtalen mellan landskapsstyrelsen och hushållningssällskapet.* Dagens muntliga genomgång har i sig troligen bidragit till att målen och deras relevans inte diskuterats i större utsträckning och även till att resultatavtalet inte fungerat som det styrdokument för verksamheten som det borde. En systematisk dokumentation av de operativa indikatorerna som ställts upp i resultatavtalet visar också efterhand vilka indikatorer som är svåra att mäta. De indikatorer som inte är möjliga att följa upp eller som av annan anledning inte följs upp, kan tas bort ur avtalet eftersom de saknar funktion. Uppföljningar är också av intresse för allmänheten om någon vill se hur de offentliga medel som sätts till verksamheten används och vilka effekter som kommer utav dessa.

III. *Ett närmare samarbete med intressenterna inom landsbygdssektorn.* Många av målen är övergripande och ligger inom ramen för både landsbygdsutvecklarens och rådgivningarnas verksamhetsområde. Övriga organisationer inom sektorn är viktiga också för att både ge och ta information samt samverka för att utveckla lantbruksnäringen som helhet. Inom farnäringen har samarbetet mellan rådgivare, förädlare samt lantbruksföretag lett till en positiv utveckling av produktions-

inriktningen.

IV. En förändring i rådgivningstjänsternas inriktning och en ökad markandsföring av tjänsterna. Rådgivningen bör i framtiden mera utgå från de lönsamhetsaspekter som finns angivna i resultatavtalet vilket betyder att ekonomirådgivarens roll blir mer tongivande i verksamheten. Produktionsrådgivarna (inklusive ekologi) bör då i större utsträckning samarbeta med varandra och med ekonomirådgivaren för att ett helhetsgrepp om enskilda lantbruksföretag skulle kunna fås. Att utöka antalet gårdsbesök är också viktigt. Med tydligare operativa mål kan fokus i hushållningssällskapets verksamhet läggas på de arbetsuppgifter som bidrar till att först nå verksamhetens målsättningar för att på så sätt nå de övergripande målsättningarna. Samtidigt bidrar en klarare verksamhetsinriktning till att vid nyanställningar undvika avbrott i samarbetet med övriga organisationer och förändringar i tjänsteutbudet. Ett led i att utveckla tjänsterna blir följaktligen också att mera aktivt marknadsföra dessa till kunderna. En aktivare marknadsföring innebär bland annat att specificera rådgivningstjänsternas innehåll och synliggöra nyttan med tjänsten.

V. Utökad användning av köpta tjänster inom ramen för verksamheten. En ökad specialisering av produktionen ställer krav på specifik rådgivning. Att utöka antalet köpta konsulttjänster inom olika produktionsnischer gör att adekvat och specifik rådgivning kan tillgodoses även när kundunderlaget inte är så stort. Verksamheten belastas också i mindre utsträckning av de fasta kostnader eventuella nyrekryteringar, för att tillgodose förändrade rådgivningskrav, skulle medföra. Konsulttjänsterna bör till innehåll och ändamål syfta till att uppfylla de specifika mål som finns för sällskapets verksamhet. Att använda köpta tjänster i större utsträckning, syftar inte till att i nuläget förändra verksamhetens omfattning, utan är en åtgärd för att kunna möta en diversifierad efterfrågan på tjänster och en lösning på eventuella rekryteringsproblem vid personalbyten.

VI. Förändrat medlemskap och förändrad prissättning. Ökad medlemsavgift för de organisationer som idag är medlemmar kan vara ett sätt för hushållningssällskapet att få en bättre kostnadstäckning av posten tillförda medel. Att utöka medlemskapet med personliga medlemmar eller understödande medlemmar kan vara ett annat tillvägagångssätt. Ett personligt medlemskap ger också möjlighet för hushållningssällskapet att få en mera fast kundkrets genom att låta medlemskapet medföra vissa förmåner. En förändring i prissättningen kan betyda att erbjuda abonnemang och paketslösningar samt att göra ett nytt försök med de individuella rådgivningspaketen. Hushållningssällskapet bör fokusera på och utveckla de tjänster de redan idag har.

Källförteckning

Delegationen för Ålands Lantmannagillen r.f., Verksamhetsberättelser 1997-2003.

Delegationen för Ålands Lantmannagillen r.f., Verksamhetsplaner 1997-2003.

Inkomst- och skattestatistik över gårdsbruk 2001, Statistikcentralen, Helsingfors.

Lantbruksstatistisk årsbok 1995-2003, Jord- och skogsbruksministeriets informationstjänstecentral (TIKE), Helsingfors.

Statistisk årsbok för Åland 2001-2002, Ålands statistik- och utredningsbyrå, Mariehamn.

Utredning av verksamheten vid Ålands försöksstation 2003

Vedung Evert (1998), Utvärdering i politik och förvaltning, Studentlitteratur, Lund.

Åländsk utredningsserie (1994), Ålands Landsbygdscentrum, Rapport 1994:12, Ålands landskapsstyrelse, Mariehamn.

ÅSUB (1998), Det åländska lantbruket - lönsamhet idag och framtida förutsättningar, Rapport 1998:3, Ålands statistisk- och utredningsbyrå, Mariehamn.

ÅSUB (2003), Det åländska jordbrukets framtida utvecklingsförutsättningar, Rapport 2003: 2, Ålands statistik- och utredningsbyrå, Mariehamn.

ÅSUB (2003), Konjunkturläget hösten 2003, Rapport 2003:6, Ålands statistik- och utredningsbyrå, Mariehamn.

Bilaga 1

Resultaträkning 1997-2003 Ålands Hushållningssällskap r.f.

ORDINARIE VERKSAMHET	€**			€**			€**			€			
	1.1-31.12.97	1.1-31.12.98	%*	1.1-31.12.99	%	1.1-31.12.00	%	1.1-31.12.01	%	1.1-31.12.02	%	1.1-31.12.03	%
Intäkter													
Trädgårdsrådgivning		5 973,49	2,4	381,87	0,2	644,49	0,2	1 095,98	0,3	1 254,17	0,4	909,84	
Frukt och bärrådgivning								1 142,10	0,3	165,58	0,0	3 192,39	
Ekologisk odlings rådgivning						72,10		62,93				266,39	
Växtodlingsrådgivning		9 022,26		2 470,35		3 219,09		9 039,30		17 014,48		14 550,80	
Husdjursrådgivning		579,01		818,88		48,25		61,48		61,48		40,98	
Kokontrollen fr o m 2002										13 765,15		14 710,52	
Ekonomisk rådgivning		3 856,91		3 678,09		1 464,06		2 598,48		2 794,24		2 551,21	
Stödansökningar						7 582,93		9 801,81		12 081,81		14 462,07	
Rådgivningsintäkter totalt		19 431,67	7,9	7 349,19	3,1	13 030,92	4,0	23 802,08	7,1	47 136,91	13,3	50 684,20	13,7
Kurser och föreläsningar		2 350,84		6 768,89		18 924,00		15 518,04		6 320,48		3 043,76	
Värderingar, granskningar och dyl.				4 686,80		632,63							
Flyghavreplockning						753,57		1 574,35		542,21			
Projekt, kommittéer, konsultation dyl.		14 805,92		12 748,05		9 503,29		12 114,27		978,19		284,65	
Övriga intäkter		7 813,86		11 459,75		3 688,86		11 553,83		11 493,87		10 933,34	
Övrig egen finansiering totalt		24 970,62	10,2	35 663,48	15,0	33 502,36	10,3	40 760,49	12,2	19 334,75	5,5	14 261,75	3,9
Materialförsäljning						1 377,22		2 849,53		6 192,27		1 321,35	
Kopieringsintäkter				622,93		1 489,98		3 023,92		3 239,09		4 036,31	
Landsbyggsnytt				4 095,50		3 664,24		7 185,02		4 588,25		3 330,48	
Skördefesten						1 723,23		5 198,61		7 561,30		7 847,92	
Materialförsäljning o dyl. intäkter totalt				4 718,42	2,0	8 254,68	2,5	18 257,08	5,5	21 580,91	6,1	16 536,06	4,5
Intäkter sammanlagt	49 116,99	44 402,29	18,1	47 731,10	20,0	54 787,96	16,8	82 819,65	24,8	88 052,57	24,9	81 482,01	22,0
Kostnader													
Personalkostnader totalt	221 086,89	133 651,10		160 495,07		175 073,83		223 486,77		185 035,23		211 159,22	
Avskrivning				2 733,55		2 728,18		3 468,89		3 236,24		2 859,04	
Resekostnad o. fortbildning		13 482,01		8 717,85		16 273,47		19 203,80		22 851,94		22 167,98	
Kurser och evenemang		21 150,60		24 630,28		31 597,73		10 384,17		36 178,22		35 391,78	
Kontors o. lokalkostnader		24 330,99		18 960,42		31 806,70		45 150,40		43 622,13		40 171,26	
Materialförs. och dyl.				8 131,34		12 407,13		10 797,39		12 380,76		18 436,76	
Övriga kostnader	40 872,98	58 963,59		60 439,90		92 085,03		85 535,75		115 033,05		116 167,78	
Kostnader totalt	261 959,88	192 614,69		223 668,52		269 887,04		312 491,42		303 304,52		330 186,04	
Ordinarie verksamh. underskott	-212 842,89	-148 212,40		-175 937,42		-215 099,08		-229 671,77		-215 251,95		-248 704,03	
Verksamhetsreserveringar	-4 911,59	-4 440,16	-1,8	-4 773,17	-2,0	-18 931,74	-5,8						
Verksamhetens underskott	-217 754,48	-152 652,56		-180 710,60		-234 030,82							
INTERREG-PROJEKT resultat	-18 199,05	-9 289,29	-3,8	-21 403,71	-9,0	48 886,27	15,0						
Verksamhetens underskott	-235 953,53	-161 941,86		-202 114,31		-185 144,55		-229 671,77		-215 251,95		-248 704,03	
Tillförda medel resultat	-33,00	-165,72	-0,1	-218,82	-0,1	-512,08	-0,2	-892,01	-0,3	-840,19	-0,2	-802,43	-0,2
Underskott	-235 986,53	-162 107,57		-202 333,13		-185 656,63		-230 563,78		-216 092,14		-249 506,46	
Inv. och fin.verk.resultat	53,99	488,48	0,2	2 460,99	1,0	1 717,21	0,5	6 340,76	1,9	6 357,60	1,8	2 377,38	0,6
Underskott	-235 932,54	-161 619,09		-199 872,14		-183 939,43		-224 223,02		-209 734,54		-247 129,08	
Ålands landskapsstyrelse	243 872,49	214 439,61	87,4	214 439,61	90,0	214 439,61	65,7	243 031,55	72,7	258 400,00	73,0	269 000,00	72,7
Övriga bidrag			0,0		0,0	25 876,21	7,9	3 046,72	0,9	1 839,20	0,5	18 115,39	4,9
Allmänna understöd	243 872,49	214 439,61	87,4	214 439,61	90,0	240 315,81	73,7	246 078,28	73,6	260 239,20	73,6	287 115,39	77,6
FONDER Ökning/minskning			100,0		100,0		100,0		100,0		100,0		100,0
Räkenskapsperiodens överskott	7 939,96	52 820,51		14 567,47		56 376,38		21 855,26		50 504,66		39 986,31	

* = Hur många procent av de totala kostnaderna som de olika intäktskategorierna utgör.

**= Resultaträkningarna i FIM omräknade till € med kursen 5,94573.

Bilaga 2

	Antal rådgivningstillfällen (plockat från verksamhetsberättelse eftersom inga exakta uppgifter finns)													
	budget 1997	utfall 1997	budget 1998	utfall 1998	budget 1999	utfall 1999	budget 2000	utfall 2000	budget 2001	utfall 2001	budget 2002	utfall 2002	budget 2003	utfall 2003
Ekonomirådgivning														
investeringsstöd	X	240	X	80	X	116	X	35	X	60		X	X	X
övrig rådgivning	bokf.gård	telefon	bokf.gård	4		telefon		telefon				telefon		
startstöd				8			X		X	25			X	
likviditetskalkyler				58	X	55		20				X		
kostnadsuppföljning/egenkontrollprogra	X	X			X		X		X				utvecklas	
generationsskiften	X		X				X		X		X	10	X	X
kampanjer				X				X						
anslutna till företagshälsovård								30		3				8 besök
jordbruksstödansökningar								150		180	120-160	201	150-200	200
utbildningsprojekt									X					
kurser	X		X	X	X	X	X	X	X	10		X	X	
Husdjursrådgivning/mjölkgårdar														
foderstater	indiv.råd.	8	25		5	X						några		X
registrering av av nötkreatur				10		X		10		X		115		
ansökan om köp av mjölkkvot				2										
Matu-program för kokontroll						X								7
övrigt	samarb.	X	studiecirkel		10 prod.stöd	hästpaket	samarbete		samarbete	X	lamm	X	info-blad	X
kokontroll											70 1600 kor	X	X	65 1605 kor
kurser	X	X	X	X	X		X		X	X	X	X	nötprod.	X
Trädgårdsrådgivning														
gödslingsplaner (odlare + skiften + växthus)		150	150+20	X	150-200+20		150-200+20	25	30+150+10	26+8	30+150+10	10+20	30+150+10	30+150
hjordtjursskadevärderingar		6	10	7		7								
och kalkyler		4		3										
växtföljdsplaner			15		5-10		5-10		10-20		10-20		10-20	
kalkningsrekommendatipn					20		20							
utsädesinspektion				4										
LIR-paket								X						
IP-produktion									3-5 odlare		3-5 odlare	X	X	X
övrigt	samarb.	X			5 nya för.	fältvandr.	5 nya företag		fältvandr.	SMS-tjänst			SMS tjänst	X
bär-frukträdgivning												konsulter		konsulter
nyhetsbrev										17		X		
kurser	X	4		X	X		X		X	X	X	X	X	
Växtodlingsrådgivning														
gödslingsplaner + stallgödselplaner		70	70-100		70-100	70	50-70	62	100	90+45	100+50	128+55	100+50	146+49
hjordtjursskadevärderingar						2								
skadevärderingar										7				
markkartering		40						5						
kalkningsplanering						X		2						
växtnäringsbalanser														
förpackning av odlings- o gödlingsplan								introduc.		X			10	14
LIR-paket (individuellt rådgivning)				få	10		nytt försök		utvecklas					X
flyghavreplockning organiserad		1300 kg		1500 kg		1500 kg				400 kg				
omläggingsplaner till ekologisk odling	utveckla										X		X	
IP produktion					X									
kurser		6	sprutkurser	X	X		X	100 borriån			X	X	X	X
övrigt	samarbete	X	studiecirkel	X	sprutkurser				gruppråd.	gårdsbesök	SMS-tjänst	3	studiecirkel	
Ekologisk rådgivning fr o m 2000														
gödslingsförslag								X					X	
växtföljdsplaner								X	X				X	
slaktplan										X				
omläggingsplaner								X						
övrigt								telefon	gårdsbesök	X	produkttag		produkttag	
ekobrev										X	X		X	
samarbete									X		X	X	X	X
kurser									X	X				X

X = inget antal angivet!

ÅSUB Rapport 2004:4

Namn/År	1997	1998	1999	2000
Verksamhetsledare/ Ekonomi	Anders Norrback Bertel Storsved	Bertel Storsved	Bertel Storsved	Bertel Storsved
Växtodlingsrådgivare	Ingrid Hedström	Ingrid Hedström	Ingrid Hedström	Ingrid Hedström Joachim Regårdh
Husdjursrådgivare	Kerstin Lundberg	Kerstin Lundberg	Kerstin Lundberg Mia Schutten (vik.)	Mia Schutten (vik.) Therese Sjöblom (vik.) Kerstin Lundberg
Mjölkgårdsrådgivare				
Trädgårdsgivare fr om 2002 även frukt- och bär	Soile Wartainen	Soile Wartainen	Soile Wartainen	Elisabeth Dec
Ekologisk rådgivare				Soile Wartainen
Kanslist				Lise-Lotte Björkvall
Jordbruksrådgivare		Siv Eliasson-Mylyk.	Siv Eliasson-Mylyk.	Siv Eliasson-Mylyk.
Landsbygdsutvecklare	Joachim Regårdh	Joachim Regårdh	Lena Brenner	Lena Brenner
Projektledare	Jonas Harald	Jonas Harald	Jonas Harald	Erika Antman
Projektassistent		Ann Mattsson	Erika Antman	
Praktikant			Niklas Söderlund	
Antal anställda	4	5	7	7
Namn/År	2001	2002	2003	
Verksamhetsledare/ Ekonomi	Bertel Storsved	Bertel Storsved	Bertel Storsved	
Växtodlingsrådgivare	Joachim Regårdh	Joachim Regårdh	Joachim Regårdh	
Husdjursrådgivare	Therese Sjöblom (vik.) Kerstin Lundberg	Kerstin Lundberg	Kerstin Lundberg	
Mjölkgårdsrådgivare		Agneta Göstas	Agneta Göstas	
Trädgårdsgivare fr om 2002 även frukt- och bär	Elisabeth Dec Marika Nyman Kirsten Jensen	Marika Nyman Pernilla Gabrielsson	Pernilla Gabrielsson	
Ekologisk rådgivare	Soile Wartainen	Birgitta Eriksson (vik.) Birgitta Eriksson (vik.)	Mats Dahlén (vik.) Mats Dahlén (vik.)	
Kanslist	Lise-Lotte Björkvall	Lise-Lotte Björkvall	Lise-Lotte Björkvall	
Jordbruksrådgivare				
Landsbygdsutvecklare	Lena Brenner	Ulrika Andersson	Lena Brenner	
Projektledare		Eva Ekström-Andersen	Eva Ekström-Andersen Hanna Wiik	
Projektassistent				
Praktikant		Laura Korpi		
Antal anställda	6	7	7	

Intervjuer har gjorts med följande företag och föreningar:

Ålands Centralandelslag

Dahlmans Ab

Chips Abp

Ålands Grönsakslager

Ålands Producentförbund

Ålands Fåravelsförening

Ålands Betodlarförening

Ålands seminförening

Utvärdering av resultatavtalet mellan Ålands landskapsstyrelse och Ålands hushållningssällskap.

Utvärderingsfrågor till förädlingsorganisationer och föreningar

ER ORGANISATION OCH RÅDGIVNING

1. Berätta kort om Er organisation och dess verksamhet, speciellt om den rådgivning Ni bedriver? (vilken typ, hur mycket, till vem...)
2. Är era tjänster avgiftsfria? (ingen avgift alls, avgift inbakad i betalning av erhållen råvara, direkt avgift) Vem kan få rådgivning?
3. Berätta om Er kännedom om Hushållningssällskapet?
4. Har ni som organisation/förening bra inblick i verksamheten som Hushållningssällskapet bedriver?
5. Har det blivit bättre sedan föreningens stadgar ändrades och ni fick möjlighet att bli medlem i Hushållningssällskapet? Vad var orsaken till att Hushållningssällskapet ändrade sina stadgar?
6. Har någon rådgivningstjänst (utbudet) i Er organisation tillkommit/fallit bort sedan Hushållningssällskapet startade sin verksamhet 96/97? Vilken och varför?
7. Vilka behov och syften fyller Hushållningssällskapet för Er organisation?

HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPET

1. Vad vet ni om Hushållningssällskapet?
2. Hur ser Ni på deras rådgivningsverksamhet?
3. Skulle rådgivningen fungera med en annan typ av finansiering? Varför/ varför inte?
4. Vad grundar sig fördelningen av ansvaret i olika rådgivningstjänster på (ifall ni har olika typ av rådgivning, Er organisation och Hushållningssällskapet).
5. Hur skulle ni vilja att rådgivningen som Hushållningssällskapet bedriver skulle vara? Om den behöver förändras – hur?

SAMARBETE MELLAN ER RÅDGIVNING OCH HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPET

1. Fungerar dialogen mellan Er och Hushållningssällskapet?
2. Har ni något samarbete idag? Vilka områden samarbetar ni inom? Kompletterar Er och Hushållningssällskapets rådgivningsverksamhet varandra?
3. Om ni samarbetar med Hushållningssällskapet, med vilken av deras rådgivningstjänster sker det mesta samarbetet?
4. Hur sker återkopplingen till Hushållningssällskapet gällande ev. undermålig kvalitet på lantbrukarnas produkter?
5. Om det inte finns/finns endast marginellt samarbete – hur skulle ni vilja att det utvecklades? Varför?
6. Vad är vinsterna med ett bra samarbete?
7. Om det finns problem, vad gäller det och på vilket sätt yttrar de sig?
8. Vet kunden vem de skall vända sig till, Er eller Hushållningssällskapet med olika problem/ frågor?

Utvärdering av resultatavtalet mellan Ålands landskapsstyrelse och Ålands hushållningssällskap.

Utvärderingsfrågor till rådgivare på Hushållningssällskapet.

RÅDGIVNINGSVERKSAMHETEN

1. Berätta kort om din roll och dina uppgifter inom rådgivningsverksamheten?
2. Hur har din del av rådgivningsverksamheten utvecklats sedan starten hösten 1996?
3. Har efterfrågan på antal och utbudet av tjänster förändrats under åren?
4. Vad har denna förändring berott på?
5. Vilken av dina arbetsuppgifter som rådgivare anser du är den allra viktigaste och varför?
6. Vilka behov och syften bör rådgivningsverksamheten uppfylla/tillgodose?
7. Vad är målet med rådgivningsverksamheten?
 - a. Hur (om) upplever du att ni lever upp till/förverkligar målen (de övergripande och de för din verksamhet specifika mål)
8. Är det något i Hushållningssällskapets totala utbud av tjänster som kunde förändras och varför? Är det något som fungerar mindre bra?
9. Hur planeras rådgivningsverksamheten inför ett nytt verksamhetsår?
10. Hur skulle du se att Hushållningssällskapets verksamhet utvecklades på sikt?
11. Är nuvarande finansiering av Hushållningssällskapets verksamhet tillfredsställande?

SAMARBETE MED ANDRA RÅDGIVARE INOM OCH UTOM ORGANISATIONEN

1. Vem samarbetar du med i din rådgivningsverksamhet inom och utom organisationen?
2. Vilken av dessa samarbetsformer är den viktigaste och varför?
3. Kompletterar ev. rådgivningsverksamhet utanför er organisation och er rådgivning varandra?
4. Upplever du konkurrens från någon utomstående rådgivningsverksamhet?
5. Finns det problem med samarbetet inom och utom organisationen? Hur yttrar de sig?
6. Hur skulle du se att samarbetet med utomstående förädlingsorganisationer och föreningar skulle se ut?
7. Har du upplevt att kunder inte vetat vem (ni eller annan organisation/förening) som skall rådgiva i vilka frågor och att dubbeltydiga budskap förekommit?

KUNDANKNYTNING

1. Ger kunderna någon direkt respons på utförda tjänster till dig?
2. Hur sker kontaktskapandet, hur når du ut till nuvarande och potentiella kunder?
3. Hur fungerar era informationsinsatser?
4. Upplever du att dialogen mellan kunderna och rådgivaren fungerar?
5. Hur upplever kunderna den prissättning ni tillämpar? Hur hanterar ni all telefonrådgivning ni ger?

Enkät till lantbrukare

Jag vill ha en kopia av rapporten per post JA NEJ

A. BAKGRUNDSUPPGIFTER

1. Kön man kvinna
2. Ålder -25 år 25-34 år 35-44 år 45-54 år 55- år
3. Yrkesutbildning inom jordbruk praktisk erfarenhet
 yrkesexamen (t ex lantbruk)
 högre examen (t ex institut, högskola)

4. Kommun i vilken lantbruket är beläget _____

5. Lantbruksföretagets åkerareal år 2003 fördelat på:

☐ vall	_____	ha
☐ spannmål	_____	ha
☐ potatis/sockerbeta	_____	ha
☐ grönsaker	_____	ha
☐ äppel	_____	ha
☐ övrigt	_____	ha

6. Gårdens huvudsakliga produktionsinriktning (max. två alternativ)

	konventionell	ekologisk
mjölkproduktion	☐	☐
nötköttproduktion	☐	☐
fjäderfäuppfödning	☐	☐
grisproduktion	☐	☐
fårhushållning	☐	☐
växtproduktion, huvudsakligen spannmål	☐	☐
växtproduktion, annat (t ex potatis)	☐	☐
trädgårdsproduktion	☐	☐
annan, vilken?	☐	☐

7. Gårdens huvudsakliga produktionsinriktning om fem år? _____

8. Annan företagsverksamhet (den viktigaste)

☐ entreprenad	_____
☐ metall/ trä	
☐ landsbygdsturism	
☐ livsmedelsförädling	
☐ försäljning/ service	
☐ skogsbruk	
☐ annan, vilken?	

9. Lantbruksföretagets arbetskraft idag

☐ heltid	_____	antal personer
☐ deltid	_____	antal personer

10. Lantbruksföretagets arbetskraft för fem år sedan

☐ heltid	_____	antal personer
☐ deltid	_____	antal personer

11. Lantbruksföretagets verksamhet de kommande fem åren

☐ drivs med oförändrad verksamhet
☐ utökas
☐ minskas
☐ avvecklas
☐ generationsväxling aktuell

VÄND!

B. KÄNNEDOM OM ÅLANDS HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAP

1. Hur väl känner Du till Hushållningssällskapet

- väldigt bra
- ganska bra
- ganska dåligt
- känner inte till

2. Har Du varit i kontakt med eller blivit kontaktad av Hushållningssällskapet de senaste 12 månaderna:

- A. ja, ofta (mer än fyra gånger)
 ja, ibland (1 - 3 gånger)
 nej (ange orsak i kolumn B till höger)

- B. dålig kännedom om Hushållningssällskapet
 rådgivningen ej relevant för min verksamhet
 använder andra rådgivningsmöjligheter
 har inte haft behov av rådgivning
 annat, vad? _____

3. Vilka av Hushållningssällskapets rådgivningstjänster har Du använt de senaste 12 månaderna?

A. Produktionsinriktade tjänster

- mjölk
- nöt
- svin
- får
- djurregistrering
- växtodling
- trädgård
- ekologisk

B. Teknologitjänster

- ADB/IT utbildning
- ADB/IT program

C. Kvalitetssystem

- lantbruksföretagsbaserad rådgivning
- kvalitetsutbildning

D. Ekonomi- och företagstjänster

- bokföring och beskattning
- lönsamhetsuppföljning och resultatanalys
- EU-stöd ansökningar
- investerings- och finansieringsplanering
- marknadsföring
- generationsväxling
- planering av affärsverksamhet

E. Övriga tjänster

- miljöstödsutbildning
- företagshälsövård
- annan, vilken? _____

4. Läser du informationsbladet Landsbygdsnytt?

- ja, alltid ja, ibland nej

C. ÅLANDS HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAP

Med nedanstående påståenden vill vi klargöra hurdana erfarenheter Du har av Hushållningssällskapets service och tjänster. Kryssa i det alternativ som bäst motsvarar Din uppfattning.

	stämmer bra	stämmer ganska bra	stämmer i viss mån	stämmer inte alls	har ing erfaren
Personalen är vänlig	☐	☐	☐	☐	☐
Personalen är anträffbar	☐	☐	☐	☐	☐
Personalen är tjänstvillig	☐	☐	☐	☐	☐
Personalen är kompetent	☐	☐	☐	☐	☐
Tjänster jag använt har motsvarat behoven	☐	☐	☐	☐	☐
Tjänsterna är tydliga och går att tillämpa	☐	☐	☐	☐	☐
Tjänsterna är prisvärda	☐	☐	☐	☐	☐
Tjänsterna är tidsenliga	☐	☐	☐	☐	☐
Tjänsterna motsvarar lantbrukets utveckling	☐	☐	☐	☐	☐
Verksamheten agerar sakkunnigt	☐	☐	☐	☐	☐
Verksamheten agerar förtroendeingivande	☐	☐	☐	☐	☐
Verksamheten utvecklas åt rätt håll	☐	☐	☐	☐	☐

4. Förslag till förbättringar som gör att Hushållningssällskapet rådgivning bättre svarar mot Din verksamhets behov? _____

5. Andra bra eller dåliga erfarenheter när det gäller Hushållningssällskapets tjänster eller personal

D RÅDGIVNINGSORGANISATIONENS UTVECKLING

1. Vilka av planerade eller nuvarande tjänster som Hushållningssällskapet marknadsför/ tillhandahåller intresserar dig mest?

A Husdjursrådgivning

- utfodringsplanering
 byggnadsplanering
 produktionsuppföljning
 avelsplanering
 djurhälsa

B Växtodlingsrådgivning

- gödslingsplanering
 växtskyddsfrågor
 vallodling
 odlingsteknik

C Trädgårdsrådgivning

- gödslingsplanering
 växtskyddsfrågor
 växtföljdsplanering
 odlingsteknik
 nya odlingsgrödor

D Ekologisk rådgivning

- omlägningsplanering
 marknadsföring
 odlingsteknik
 driftsplanering

E Kvalitetssystem

- kvalitetsutbildning
 lantbruksföretagsbaserad rådgivning

F Ekonomi- och företagstjänster

- bokföring och beskattning
 lönsamhetsuppföljning och resultatanalys
 EU-stödansökningar
 marknadsföring
 generationsväxling
 planering av affärsverksamhet

G Teknologitjänster

- ADB/IT utbildning
 ADB/IT program, vilket? _____

H Individuella rådgivningspaket (gårdsbesök, planering och uppföljning av produktion) för

- husdjur
 växtodling
 trädgård

I Övrigt

- miljöstödsutbildning
 företagshälsovård
 gårdssekreterare (rådgivare som sköter gårdens bokföring, löner, skatter och stödansökningar)

J Andra tjänster, vilka? _____

2. Vilket rådgivningssätt är du mest intresserad av? (högst tre alternativ)

- jordbrukaren kommer till Hushållningssällskapet
 rådgivaren kommer till gården
 rådgivaren kommer till gården och gör fältbesök
 rådgivaren leder fältvandringar (i grupp)
 rådgivaren håller studiecirkel
 annat, vad? _____

E ALLMÄN BETYGSSÄTTNING AV ÅLANDS HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAP

Betygsätt hur Du generellt sett ser på Ålands Hushållningssällskap. Tänk på alla erfarenhet du har, hur nöjd du är totalt sett. Använd den 10-gradiga skalan där 1 betyder "mycket missnöjd" och 10 "mycket nöjd"

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

- Tack för att Du tog Dig tid -

RESULTATAVTAL

MELLAN ÅLANDS LANDSKAPSSTYRELSE OCH ÅLANDS HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAP R.F. ANGÅENDE LANDSBYGDSRÅDGIVNINGEN 2003

Enligt detta resultatavtal skall Ålands hushållningssällskap tillhandahålla de åländska jordbrukarna och landsbygdsföretagarna rådgivningsservice enligt nedanstående riktlinjer.

Produktionsrådgivningen får en allt större betydelse när det traditionella jordbruket står inför nya utmaningar. Lönsamhetsmarginalerna inom produktionen minskar drastiskt och konkurrensen ökar samtidigt som konsumenternas medvetenhet blir större. Detta har gjort att det finns behov av att öka effektiviteten samtidigt som produktionskostnads- och kvalitetskontroll har blivit ett viktigt och angeläget arbete.

Avtalet utgör samtidigt en utgångspunkt för organisationens verksamhetsplan.

Övergripande målsättning med resultatavtalet.

Rådgivningsverksamheten som är riktad till företagare på landsbygden bör verka för att avhjälpa de problem som finns med att förverkliga de tyngdpunkter som Ålands landskapsstyrelse satt upp. Dessa tyngdpunkter i Ålands landskapsstyrelses näringspolitik är:

- ökad lönsamhet hos de enskilda landsbygdsföretagen
- bibehållen sysselsättning på landsbygden
- bibehållna öppna landskap
- hållbar lantbruksproduktion
- utveckla företagandet på landsbygden och i skärgården

Rådgivningens betydelse betonas för att bredda verksamheterna i syfte att öka inkomstbasen men också för att skapa livskraftiga och lönsamma enheter bl.a. genom effektivisering av produktionen. Det blir allt viktigare att varje gård analyserar sin situation utgående från de resurser som finns på gården i syfte att antingen utveckla den befintliga produktionen eller genom förädling av gårdens produkter, bredda verksamheten eller starta helt ny verksamhet. Ålands hushållningssällskap skall bidra till att inkomstmöjligheterna på landsbygden förstärks genom att erbjuda högklassig rådgivning åt lantbruket och dess stödnäringar.

Målsättningar med Ålands hushållningssällskaps rådgivningsarbete

Ålands hushållningssällskaps övergripande målsättningar som prioriteras i rådgivningsverksamheten till företagare på landsbygden är att:

- hjälpa företagarna till bättre produktionsresultat inom traditionell jordbruks- och trädgårdsproduktion
- hjälpa jordbrukare att diversifiera verksamheten, starta ny företagsverksamhet och utveckla befintligt företagande på landsbygden
- Ålands Landsbygdscentrum stärks som ett kompetenscentrum för jordbrukare och företagare på landsbygden

Ålands hushållningssällskaps personal skall arbeta med följande arbetsuppgifter

Uppgift

- Erbjuder en högklassig produktionsrådgivning såsom gödslings-, växtföljds- och bekämpningsplanering, utfodringsplaner samt lönsamhets- och likviditetskalkyler.

Indikator

- Antal rådgivningstillfällen inom respektive område, antal planer, producerade kalkyler etc..

Uppgift

- Utveckla rådgivningen och produktionen inom ekologisk- och integrerad produktion (IP).

Indikator

- Antal rådgivningstillfällen inom respektive område. Antal företag som på försök tillämpar IP-odling. Marknaden för ekologiska produkter. Ekologiska varor till försäljning.

Uppgift

- Delta i arbetet att införa en frivillig och samordnad modell för kvalitetssäkring inom primärproduktionen samt egenkontrollsystem för livsmedelsföretagare.

Indikator

- Antal företag som uppgör kvalitetssäkrings- system och egenkontrollplaner. Antal rådgivningstillfällen inom nämnda område. Antal kurser och kursdeltagare.

Uppgift

- Hjälpa jordbrukare i stödärenden att utnyttja existerande stödformer och att uppfylla stöd villkoren.

Indikator

- Antal stödansökningar, antal rådgivningstillfällen, antal informationstillfällen och deltagarantal vid informationstillfällena.

Uppgift

- Hjälpa nya företagare på landsbygden genom bl.a. rådgivning i frågor rörande övertagande av gårdsbruk eller startande av företag.

Indikator

- Antal rådgivningstillfällen inom området, antal informationstillfällen och deltagarantal vid informationstillfällena. Antal nyetablerade företag på landsbygden.

Uppgift

- Tillsammans med Naturbruksskolan ordna kurser, fortbildnings- och informationstillfällen samt inspirera till ny företagsamhet.

Indikator

- Antal kurser och informationstillfällen som rådgivarna medverkar i, antal deltagare vid varje kurstillfälle, resultat från snabbenkäter från kurstillfällena

Uppgift

- Utveckla produktionsrådgivningen inom mjölkproduktionen med hjälp av produktions- och kvalitetskontrollarbete.

Indikator

- Antal kontrollgårdar, medelproduktion av mjölk på gårdarna, antal gårdar som uppnår kvalitets klass E, antal gårdar med ekonomiuppföljning (MATU eller liknande).

Uppgift

- Utveckla rådgivningen kring djurhållningen generellt samt andra åtgärder för att de öppna landskap jordbruket har skapat bevaras.

Indikator

- Antal rådgivningstillfällen, antal andra åtgärder för att utveckla djurhållningen, speciellt då

betande djur. Antal betande djur och deras regionala fördelning.

Utöver ovan nämnda uppgifter och tyngdpunktsområden kan Ålands hushållningssällskap ha annan verksamhet och uppgifter som finansieras separat.

Personal

Ålands hushållningssällskap har under år 2003 förutom den personal som överenskommits i avtalet om upprätthållandet av rådgivningen även rådgivare för ekologisk produktion, en kontrollassistent för mjölkkontrollverksamhet och en kanslist.

Finansiering

År 2003 beviljar Ålands landskapsstyrelse till Ålands hushållningssällskap 269 000 euro som verksamhetsbidrag. Övriga kostnader täcks med avgifter på erbjudna tjänster.

Utvärdering

Detta resultatavtal utvärderas årligen. Vid utvärdering av resultatavtalet läggs vikt vid genomförandet av de åtgärder som nämns i detta avtal. Ålands hushållningssällskap redovisar efter årets utgång en verksamhetsberättelse där de uppsatta målen utvärderas. Under år 2003 är avsikten att en djupare utvärdering av resultatavtalet skall genomföras.

Detta avtal har upprättats i två likalydande exemplar, ett till vardera parten.

Mariehamn den 16.1.2003

Jomala den

ÅLANDS LANDSKAPSSTYRELSE
HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAP

ÅLANDS

Roger Nordlund
Lantråd

Berit Häggblom
Ordförande

Ritva Sarin-Grufberg
Landskapsstyrelseledamot

Bertel Storsved
Verksamhetsledare

N21/02/